

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร
2. การประเมินหลักสูตร
3. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
4. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
5. การดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
6. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์สู่การปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาในประเด็นของความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์สู่การปฏิบัติ และทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คำว่า หลักสูตร ตามทัศนะของนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำลี รักสุทธี (2544 : 10) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร คือ ประสพการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีทักษะ เกิดเจตคติที่ดี อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 9-14) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา ในลักษณะต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาการ และเนื้อหาสาระ หมายถึง วิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนในชั้นและระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หลักสูตรเตรียมแพทย์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์ หลักสูตรธุรกิจ หลักสูตรตัดเสื้อ และหลักสูตรการเลี้ยงสุกร ฯลฯ เป็นต้น

2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตรที่จัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่งประกอบด้วยจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ อัตราเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความฉลาด มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารเป็นรูปเล่ม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่างๆที่จะให้แก่ผู้เรียน แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนนี้เป็นการมองหลักสูตรในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่างๆที่เตรียมไว้ และจัดให้แก่ผู้เรียนโดยโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด กิจกรรมที่ควรจัดให้แก่ผู้เรียนจะต้องปรากฏอยู่ในหลักสูตรอย่างชัดเจน

4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนด แผนสำหรับจัดโอกาสทางการศึกษาจะแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล แผนนี้สร้างขึ้นตามประเภทสถานการณ์ ที่เป็นหรือกลุ่มบุคคลในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรก่อนวัยเรียน หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรอุดมศึกษา

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน รวมถึงเนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนด้วยแนวคิดนี้เกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่งการไม่เห็นด้วยกับแนวคิดของหลักสูตรในความหมายแคบที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน ประการที่สอง การสอนควรจัดกิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์ต่างๆ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก้ปัญหา และค้นพบตนเอง การจัดหลักสูตรจึงควรพิจารณาถึงประสบการณ์ทุกด้านที่พึงมีของผู้เรียน

6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทาง เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหวังให้ผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัวผู้เรียนบ้างดังนั้นการจัดหลักสูตร การกำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล จำเป็นต้องศึกษาและวางแผนให้สอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย

7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการมองหลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าโดยรวมเอาแผนย่อยๆที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วย ดังนั้นแผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียน โดยโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 11) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง หลักสูตรแม่บท คือ ข้อกำหนด แนวทาง จุดหมาย และ โครงสร้างเนื้อหา สาระ และ กิจกรรมที่กำหนดให้โรงเรียนต่างๆปฏิบัติตาม ผู้ที่กำหนดหลักสูตรส่วนนี้คือกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนที่สอง เอกสารประกอบหลักสูตรและวัสดุการเรียน สื่อการสอนต่างๆ เช่นคู่มือครู แผนการสอน หนังสือเรียน ตำรา อุปกรณ์การสอน แบบฟอร์มต่าง ๆ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จัดทำโดยนักวิชาการหลายระดับ เช่น กรมวิชาการ เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ และแม้แต่โรงเรียนและเอกชนที่จัดทำขึ้นได้ เพียงแต่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บท และมีความสะดวกและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ประกอบการเรียน บางอย่างอาจเป็นของเก่าที่มีอยู่แล้ว และบางอย่างอาจต้องทำขึ้นใหม่ และส่วนที่สาม กิจกรรม ได้แก่ การปฏิบัติ เช่น การบริหารหลักสูตร การบริหารทางวิชาการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการสอบการวัดผล เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้มีผู้ปฏิบัติหลายฝ่าย

จากความหมายของคำว่า หลักสูตร ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนที่มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสม สามารถนำไปจัดกิจกรรมให้กับผู้เรียน ให้เกิดผลการเรียนรู้ตามจุดหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนด โดยอาศัย การประเมินผล ตรวจสอบยืนยัน ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

คุณสมบัติของหลักสูตร

คุณสมบัติของหลักสูตร หมายถึง ลักษณะของหลักสูตร หรือธรรมชาติของหลักสูตรหรือข้อตกลงเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของหลักสูตรที่เกี่ยวกับการอธิบายถึงคุณสมบัติของหลักสูตรที่มีอยู่ที่เป็นเรื่องที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความใหม่ ทันสมัยและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และเป็นหลักสูตร

ที่ปรับเข้ากับชีวิตของผู้เรียน หลักสูตรจึงมีคุณสมบัติหรือลักษณะของหลักสูตรดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์
(2546 : 15-16))

1. หลักสูตรมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) และเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้แก่ผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามความจำเป็น เนื้อหาสาระ และกิจกรรมใดที่สนองเป้าหมายและจำเป็นต่อผู้เรียนและสังคมก็คงไว้ และอาจจะคงเนื้อหาสาระไว้อย่างเดิม แต่การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ อาจจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมเพราะกิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนที่เหมาะสมเพียงพอในระยะเวลาหนึ่ง และสถานการณ์หนึ่งอาจจะไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอในอีกระยะเวลาหนึ่งและอีกสถานการณ์หนึ่งเพราะฉะนั้นหลักสูตรจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2. การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง หลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ เพราะหลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคม และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาหลักสูตรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่องอย่างแท้จริง ต้องมีองค์การหรือหน่วยงานเฉพาะรับผิดชอบอย่างต่อเนื่องกันไป การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ก็ไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงกิจกรรมและประสบการณ์ทุกชนิดในทุกครั้งไป ถ้าหากสังคมเองมิได้เปลี่ยนแปลงรวดเร็วอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ ข้อสังเกตจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแต่ละครั้งจะพบว่าเนื้อหาสาระ และกิจกรรมทั้งหลายของการเรียนการสอนจะซ้ำของเดิมเกินกว่า 80% เพราะการปรับปรุงหลักสูตรแต่ละครั้งเราอาจจะเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายบางประการใหม่ และปรับปรุงโครงสร้างของหลักสูตรซึ่งได้แก่การให้น้ำหนักความสำคัญของกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระเสียใหม่ แต่กิจกรรมหรือเนื้อหาวิชาใดไม่สนองจุดมุ่งหมาย ก็สามารถปรับปรุงสิ่งเหล่านั้นเสียใหม่ เป็นส่วนๆไป

3. หลักสูตรที่เป็นหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพัฒนามาจากความต้องการหรือสิ่งที่เป็นปัญหาที่สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา เรียนรู้ตามระดับความสามารถและตรงกับสภาพปัญหาของตนเอง โดยครูเป็นผู้ร่วมวางแผนให้คำแนะนำชี้แนะและอำนวยความสะดวกเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด

4. หลักสูตรไม่สามารถแสดงกิจกรรมหรือกระทำกิจกรรมต่างๆด้วยตัวของมันเองได้จึงจำเป็นต้องใช้กิจกรรมหรือการกระทำอย่างอื่นมาช่วย เช่น การพัฒนาหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างหลักสูตร เพราะฉะนั้นหลักสูตรจึงทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีคุณสมบัติ และลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงมีความต่อเนื่อง ที่ใช้ การปรับปรุงหลักสูตร การสร้างหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่มากกระทบต่อหลักสูตรให้สอดคล้องกับความ เปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งของการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นหลักสูตรแม่บท ที่กำหนดให้เรียนสิ่งที่จำเป็นต่อผู้เรียน การจัดการศึกษาระดับใดจะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างที่กำหนดไว้ว่าจะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจึงจะเป็นประโยชน์ ต่อเด็ก และสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน ซึ่งจากการศึกษา โครงร่างถึงความสำคัญของหลักสูตรได้มีนักการศึกษาให้ความสำคัญไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 11) กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็น เครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียน ได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา และเป็นเครื่องชี้ ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ คนใน ประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้ มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ ในทำนอง เดียวกัน ชำรง บัวศรี (2543 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือ ที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือจุดประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ

นิคม ชมพุลอง (2545 : 52 – 53) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการเพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญขององคกร และพัฒนาการ ของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นรูปใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อสังคม
9. หลักสูตรเป็นสื่อบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 17) ได้สรุปถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเป้าหมายของเมืองให้มีคุณภาพ
 2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
 3. หลักสูตรเป็น โครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
 4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
 5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
 6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียน และสังคมจะได้รับสิ่งใดบ้างที่เป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง
 7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
 8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนด วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปตามความราบรื่นและผาสุก
 9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคต
 10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และชาติบ้านเมือง
 11. หลักสูตรที่ส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของตนเองเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตน
 12. หลักสูตรที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แสวงหาความรู้เพื่อที่จะมาใช้เป็นข้อมูลของการแก้ปัญหาของตนเองในสภาพหน้าสู่การตัดสินใจที่เหมาะสมกับชีวิตของตนเอง
- จากความสำคัญของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้พลเมืองมีคุณภาพ โดยกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เนื้อหาวิชาสาระสำคัญ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 18 - 19) และนพเก้า ณ พัทลุง (2550 : 6) ได้จำแนกองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่หลักสูตรต้องการ หรือความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญ

เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทาง และขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและ กิจกรรม จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตร ซึ่งเป็น จุดมุ่งหมายที่บอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้น ๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละ กลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่แตกต่างกันให้กับผู้เรียน ดังนั้นจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชาเป็นจุดมุ่งหมายที่ละเอียดจำเพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชาผู้สอนรายวิชา จะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาแต่ละบทแต่ละตอนขึ้นในรูปของจุดมุ่งหมายเชิง พฤติกรรม

2. เนื้อหา การเลือกเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่ จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยเลือกเนื้อหา และประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้ง การกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม หรืออาจกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้

3. การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน การจัดเตรียมความ พร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครู และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และการดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดใน ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะต้องได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัด และประเมินผล จิตวิทยาการ สอนตลอดทั้งปรัชญาการศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของ หลักสูตร หรืออาจกล่าวว่าเป็นการนำเอาเอกสารหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริง

4. การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานที่มีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวาง โครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรนั้นบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด

ในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องดำเนินการพัฒนาในองค์ประกอบทั้ง 4 ตามลำดับ โดยจะ เริ่มต้นที่การกำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมาย ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการ ให้การศึกษา เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือปฏิบัติได้ จากนั้นทำการประเมินว่า จะ สามารถบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และในระดับใด จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรเพื่อให้ หลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองภายในท้องถิ่น ภายในประเทศนั้น

องค์ประกอบอื่นๆ ของหลักสูตร

องค์ประกอบที่เต็มรูปของหลักสูตรมีมากกว่า 4 องค์ประกอบ โดยจะมีส่วนที่เป็นองค์ประกอบดังที่ได้กล่าวมาแล้ว 4 องค์ประกอบ และเพิ่มองค์ประกอบอื่น ๆ อีก ได้แก่ จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพของหลักสูตร และสื่อการเรียน ดังนี้ ตามลำดับ

1. จุดหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาของสังคม ซึ่งหลักสูตรมุ่งจะสนองหรือมุ่งให้เป็นไปตามนั้น
2. หลักการ คือ ทิศทางหรือแนวทางซึ่งจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. โครงสร้าง เป็นการกำหนดกลุ่มวิชาหรือรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตร กรณีหลักสูตรที่เป็นโปรแกรมการศึกษามักกำหนดสัดส่วนของส่วนที่บังคับ ส่วนที่ให้เลือกเรียนตามถนัดและส่วนที่ให้เลือกเรียนอย่างเสรี

นิคม ชมพูหลง (2545 : 53 – 54) มีแนวคิดที่สอดคล้องกันคือ องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้เนื้อหาวิชา สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการประเมินผล

จากองค์ประกอบหลักสูตร ที่สำคัญคือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และองค์ประกอบเพิ่มเติม ได้แก่ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพหลักสูตร ตลอดจนสื่อการเรียน สรุปได้ว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ที่เกิดจากการวางแผนในการพัฒนา และสร้างของนักพัฒนาหลักสูตร ที่มีความมุ่งหวังในหลักสูตร สามารถเป็นแนวทางในการปฏิบัติการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยมีการประเมินผลหลักสูตรเป็นเครื่องตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

ระดับของหลักสูตร

ในการจัดทำหลักสูตร นักการศึกษาได้กล่าวถึงระดับของการจัดทำหลักสูตรไว้ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 9) ได้กล่าวถึงระดับของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีหลายระดับ เช่น หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับสถานศึกษา หลักสูตรระดับห้องเรียน ดังนี้

หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้าง และบรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน

หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน นั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิตจริง

หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริงโดยนำ หลักสูตรแม่บทมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาขึ้นเอง เช่น หลักสูตรท้องถิ่นที่ทำเพื่อใช้ในสถานศึกษา

หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด ผู้ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา หลักสูตรระดับนี้ได้แก่ ครู ซึ่งจะนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และหลักสูตรระดับ สถานศึกษามาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

จากระดับของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตรมีหลายระดับ โดยกำหนดให้หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแม่บท คือหลักสูตรแกนกลาง เพื่อกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึง ประสงค์เหมือนกัน ต่อจากนั้นเป็นหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่นำมาปรับให้สอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น แล้วสถานศึกษาได้นำหลักสูตรระดับท้องถิ่นมาจัดทำให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและหลักสูตร ระดับห้องเรียนเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน ซึ่งจะจัดให้กับนักเรียน โดยนำทั้ง 3 ระดับดังกล่าวมาใช้เป็น แนวทางในการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการวางแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในการพัฒนาวิธีสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ การสอน และเทคนิคการวัดผลประเมินผล เข้ากับวิชาต่างๆ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครูผู้สอน รับผิดชอบ

ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะ นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดี ควรมียุทธศาสตร์ดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์ 2546 : 19-20)

1. บริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและมีพัฒนาการในทุกด้าน
2. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะ และวิชาเนื้อหาให้เหมาะสม กันในอันดับที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
3. หลักสูตรที่ดี ควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย เพื่อจะให้ได้ผลดีควรจัดทำ เป็นรูปคณะกรรมการ
4. หลักสูตรที่บูรณาการกับวิชาต่าง ๆ และบูรณาการกับชีวิตจริงได้ เพื่อนำไปสู่การ เตรียมในอนาคต

5. หลักสูตรที่มีแนวคิดจากความต้องการหรือสิ่งที่เป็นปัญหาที่สอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาของผู้เรียน และชุมชนอย่างแท้จริง

6. หลักสูตรที่ดี จะต้องยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอันแสดงลักษณะของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงทางปรัชญา การศึกษา ความเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิทยา ความเปลี่ยนแปลงในจุดประสงค์ของการศึกษา ซึ่งมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีสัจจะแห่งตน มีมนุษยสัมพันธ์ มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบ ในฐานะพลเมืองดี วัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรม และภาวะความเป็นอยู่ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบการปกครองประเทศที่เปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ได้แก่ การบริหารการศึกษา อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา วิธีสอน และการประเมินผลการศึกษา

7. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไป และจะต้องเรียงลำดับความยากง่าย ไม่ให้ขาดตอนจากกัน

8. หลักสูตรที่ดีจะต้องมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก

9. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูน และส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็ก

10. หลักสูตรที่ดี ย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ ในการดำเนินชีวิต

11. หลักสูตรที่ดี จะต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานอิสระ และทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

12. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอน และอุปกรณ์สื่อการสอนประกอบเนื้อหาสาระที่จะสอนไว้อย่างเหมาะสม

13. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อทราบข้อบกพร่องในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

14. หลักสูตรที่ดีจะต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ

15. หลักสูตรที่ดี ต้องส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา

16. หลักสูตรที่ดีต้องจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตเด็ก

17. หลักสูตรที่ดี จะต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆอย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล

18. หลักสูตรที่ดีจะต้องวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไปปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

จากลักษณะของหลักสูตรที่ดีดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรที่ดี ประการที่หนึ่งมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติ ประการที่สองมีความเหมาะสมกับผู้เรียน มีเนื้อหาสาระ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และประสบการณ์ที่สามสามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาโดยมีกระบวนการประเมินผลเพื่อตรวจสอบ การดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

การประเมินหลักสูตร

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของไทยเน้นความรับผิดชอบทางวิชาชีพ ได้มีการตรวจสอบได้ และสามารถตอบปัญหาของผู้ที่เกี่ยวข้องได้ เช่น ผู้เรียน พ่อแม่ ประชาชนทั่วไป ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการประเมินหลักสูตรเพื่อแสดงให้เห็นคุณภาพในการจัดการศึกษาของตนเอง ซึ่งในการประเมินหลักสูตรนั้นจะประกอบด้วยผู้ประเมินภายนอกและผู้ประเมินภายใน การประเมินทั้งสองนั้นจะต้องมีการกำหนดจุดประสงค์ร่วมกันอย่างชัดเจนมีการกำหนดบทบาท ต่อตามระยะเวลา วิชาการ แหล่งประเมินและกระบวนการประเมิน การประเมินผลหลักสูตรเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะได้ผลมากน้อยเพียงใด เพราะฉะนั้นการประเมินหลักสูตรจะเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อนำมาตัดสินค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรซึ่งมีนักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตร ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545:33) ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรว่า คือการรวบรวมและศึกษาข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบหลักสูตร และตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณค่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546:249) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรว่าหลักสูตรนั้นๆมีประสิทธิภาพมากแค่ไหนเมื่อนำไปใช้

แล้วบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรที่ต้องแก้ไขเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่าต่อไป

หรรษา นิลวิเชียร (2547:195) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการจำแนกแยกแยะ การได้มา และการให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ สำหรับการประเมิน ทางเลือกการตัดสินใจ ซึ่งมีสิ่งที่ควรคำนึงถึงในลำดับต่อไปสองประการ คือ การประเมินใน ความหมายของการอธิบายหรือการตัดสินใจกับการประเมินความหมายของการวิจัย

สุทนต์ ศรีไสย์ (2549:127-128) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรเป็น กระบวนการรวบรวมหลักฐานเพื่อที่จะอธิบายหรือตัดสินใจคุณค่าการวางแผนหลักสูตรกระบวนการ นำไปใช้ และผลลัพธ์ที่ได้จากหลักสูตรระหว่างผลปฏิบัติกับเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ว่ามีความ แตกต่างกันหรือไม่

นพเก้า ณ พัทลุง (2550:41) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการ รวบรวมข้อมูลจากการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบหรือเฉพาะส่วนในระบบ เพื่อพิจารณาว่าหลักสูตร ดังกล่าวมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ มากน้อยอย่างไร

จากความหมายของการประเมินหลักสูตร สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการพิจารณาตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรว่า หลักสูตรนั้นๆมีประสิทธิภาพมากแค่ไหน เมื่อนำไปใช้แล้วตรงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีอะไรที่ต้องแก้ไข เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่ดีกว่าต่อไป

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีขอบเขตที่กว้างขวาง และต้อง ควบคุมขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงมีขอบเขตของการประเมิน ที่กว้างขวางด้วย การประเมินหลักสูตรมีนักการศึกษาได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมิน หลักสูตรดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539:192-193) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรใดๆ จะมี จุดมุ่งหมายสำคัญดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องในองค์ประกอบต่างๆของหลักสูตร
2. เพื่อปรับปรุงแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล การจัดการกระบวนการ เรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารในการใช้หลักสูตรต่อไปอีกหรือควรยกเลิกการ ใช้หลักสูตรเพียงบางส่วน หรือยกเลิกทั้งหมด

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพ ซึ่งเป็นผลผลิตว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตรหลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษาหรือไม่ และอย่างไร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 251) ได้กล่าวถึง การประเมินหลักสูตร มีจุดหมายดังนี้

1. เพื่อหาคุณค่าของหลักสูตรนั้น ว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นสามารถสนองวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่ สนองความต้องการของผู้เรียน และสังคมอย่างไร

2. เพื่ออธิบายและพิจารณาว่า องค์ประกอบต่างๆของหลักสูตร เช่น หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลว่าสอดคล้องต้องการหรือไม่

3. เพื่อตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมกับการนำไปใช้หรือไม่ มีข้อบกพร่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรบ้าง ซึ่งจะดำเนินไปในช่วงที่จะพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินการอยู่ เพื่อที่จะพิจารณาว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ ในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือในขณะที่การใช้หลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคอะไร เพื่อให้ นักพัฒนาหลักสูตรได้ใช้ในการปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันทั่วทั้ง

4. เพื่อตัดสินว่า การบริหารงานด้านวิชาการและบริหารงานด้านหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่ เพื่อหาทางแก้ไขระบบการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ

5. เพื่อติดตามผลผลิต คือ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากการผ่านกระบวนการศึกษามาแล้วตามหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายหรือไม่

6. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร

7. เพื่อใช้ในการตัดสินว่าควรใช้หลักสูตรต่อไปหรือควรปรับปรุงพัฒนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเพื่อยกเลิกการใช้หลักสูตรนั้นทั้งหมด ซึ่งจะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง แล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2549 : 373) ได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรว่ามีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินดังนี้

1. เพื่อตรวจสอบความพร้อมของเอกสารหลักสูตรกับหลักสูตร และคุณภาพของเอกสารสามารถชี้แนวไปสู่การจัดการเรียนการสอนได้มากน้อยเพียงใด

2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของระบบการบริหารจัดการ กระบวนการใช้หลักสูตรรวมทั้งการนิเทศกำกับดูแล

3. เพื่อศึกษาความพร้อมเกี่ยวกับบุคลากร งบประมาณ สถานที่ และวัสดุหลักสูตรที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตรให้บรรลุวัตถุประสงค์

4. เพื่อศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่เป็นผลผลิตของหลักสูตรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่

5. เพื่อศึกษาภาพรวมของการใช้หลักสูตรทั้งหมดรวมทั้งความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรในชุมชนและสังคม

จากจุดหมายของการประเมินผลหลักสูตร สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรเป็นการกำหนดข้อมูลต่างๆที่ได้จากการประเมิน ซึ่งเป็นตัวชี้ถึงคุณภาพการศึกษาของสังคมมีผลกระทบต่อคุณภาพของประชากรในการพัฒนาสังคมในอนาคตต่อไป การประเมินหลักสูตรซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นในการจัดกระบวนการศึกษา ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องหาวิธีการที่ดีที่สุดในการที่จะประเมินหลักสูตรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และต้องปฏิบัติให้ครบถ้วนตามขั้นตอนของวิธีการต่างๆที่นำมาใช้

ระยะของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรควรดำเนินเป็นระยะๆเนื่องจากข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดของหลักสูตรอาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยและในระยะต่างกัน เช่น อาจมีสาเหตุมาจากตอนจำกัด หรือ ขร่างหลักสูตรซึ่งทำให้ตัวหลักสูตรไม่มีคุณภาพที่ดี หรือไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หรืออาจมีสาเหตุมาจากตอนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นต้น ซึ่งผู้ประเมินหลักสูตรในระยะของการประเมินหลักสูตรอาจจำแนกผู้ประเมินหลักสูตรเป็น 2 กลุ่ม คือ (บุญชม ศรีสะอาด. 2546 : 95)

กลุ่มที่ 1 ประเมินตัวเอง (Self Evaluation) หมายถึง ทำการประเมินโดยบุคคลที่สร้างหลักสูตร ออกแบบหลักสูตร ทดลองหลักสูตร หรือใช้หลักสูตรนั้น (ผู้สอน) ตัวอย่างเช่น คณะอาจารย์และบุคลากรในมหาวิทยาลัยประเมินหลักสูตรปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยแห่งนั้น ก็จัดได้ว่าเป็นการประเมินตัวเอง

กลุ่มที่ 2 การประเมินภายนอก หมายถึงทำการประเมินโดยบุคคลที่มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร การออกแบบหลักสูตร การทดลองหลักสูตร หรือใช้หลักสูตรนั้น การประเมินจากบุคคลภายนอกจะมีความเป็นปรนัย อาจได้ความจริงมากกว่า แต่ทั้งนี้จะต้องรู้จุดมุ่งหมายและเข้าใจสถานการณ์ของหน่วยงานที่เป็นผู้ใช้หลักสูตรนั้น และได้รับความร่วมมือ

การประเมินผลที่ดีจึงต้องตรวจสอบเป็นระยะเพื่อลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น โดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ (สุนีย์ ภูพันธ์. 2546 : 252)

1. การประเมินหลักสูตรเพื่อนำหลักสูตรไปใช้

ในช่วงระหว่างที่มีการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตร อาจมีการดำเนินการตรวจสอบทุกขั้นตอนของการจัดทำ นับแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายไปจนถึงการกำหนดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้ 2 ลักษณะ

1.1 ประเมินหลักสูตรเมื่อสร้างหลักสูตรฉบับร่างเสร็จแล้วก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้จริง ควรมีการประเมินตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรฉบับร่าง และองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรในระยะนี้ต้องอาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านพัฒนาหลักสูตร ทางด้านเนื้อหาวิชา ทางด้านวิชาชีพครู ทางด้านการวัดผล หรือจะให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หรือพิจารณาก็ได้

1.2 ประเมินหลักสูตรในขั้นทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ขาดตกบกพร่องหรือเป็นปัญหาให้มีความเป็นสมบูรณ์เพื่อประสิทธิภาพในการนำไปใช้ต่อไป เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มีการทดลองใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 เพื่อหาข้อบกพร่อง อุปสรรค จะได้แก้ไขให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

2. การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตร

ในขณะที่มีการดำเนินการใช้หลักสูตรที่จัดทำขึ้น ควรมีการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใดหรือบกพร่องในจุดไหน จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม เช่น ประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรในด้านการบริหาร การจัดการหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอน

3. การประเมินหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตร

หลังจากที่มีการใช้หลักสูตรมาแล้วระยะหนึ่ง หรือครบกระบวนการเรียบร้อยแล้ว ควรจะประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ซึ่งได้แก่ การประเมินองค์ประกอบด้านต่างๆของหลักสูตรทั้งหมด คือ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร การบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับติดตาม การจัดกระบวนการเรียนการสอน ฯลฯ เพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นควรจะดำเนินการใช้ต่อไป หรือควรปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น หรือควรจะยกเลิก เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มีช่วงระยะเวลาการใช้ 12 ปี เมื่อครบ 12 ปี จะมีการประเมินหลักสูตรรวบยอดทั้งหมด โดยนำข้อมูลตั้งแต่ระยะที่ 1 จนถึงระยะที่ 2 จะรวบรวมวิเคราะห์และประเมินคุณค่า ทั้งนี้จะต้องอาศัยข้อมูลที่สำคัญ เช่น สัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน ซึ่งได้แก่ การนำไปใช้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพเข้ามาประกอบการวิเคราะห์และประเมินค่าด้วย

สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ การประเมินหลักสูตรก่อนนำหลักสูตรไปใช้เพื่อวินิจฉัย ตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนต่างๆของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรระหว่างการดำเนินการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินระหว่างกระบวนการอย่างต่อเนื่องโดยวางแผนกับบุคลากรทางการศึกษา และการประเมินหลักสูตรหลังการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตัดสินความสำเร็จสรุปความก้าวหน้าของหลักสูตร

ขอบเขตของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นงานที่มีความกว้างขวางและมีความละเอียดอ่อนมาก การประเมินผลหลักสูตรต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่างที่จะต้องนำมาเกี่ยวข้องกับลักษณะที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน การประเมินผลหลักสูตรจะต้องประเมินหลักสูตรที่เป็นเอกสารจัดทำเป็นรูปเล่ม และประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรทั้งหมด เช่น นักเรียน ครู กระบวนการ ระบบต่างๆ ที่ได้จากการประเมินผลสภาพการณ์ดังกล่าว จะเป็นตัวชี้ได้ว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่เป็นอย่างไร นักการศึกษาได้รวบรวมสภาพการณ์ขั้นตอนต่างๆจัดเป็นหมวดหมู่ กำหนดขอบข่ายให้ชัดเจนขึ้น เพื่อสะดวกที่จะดำเนินการประเมินผล นักการศึกษาได้เสนอขอบเขตที่จะประเมินผลไว้ดังนี้

চারং บัวศรี (2543 : 332-339) ได้กำหนดขอบเขตของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การประเมินผลผลิตของการกระทำ เป็นการประเมินผลสิ่งที่ได้รับหลังจากการใช้หลักสูตรเป็นการตรวจสอบดูว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่
2. การประเมินผลคุณค่าของสิ่งที่ประเมินเป็นการประเมินผลแบบการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรที่นำไปใช้
3. การประเมินผลเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ เป็นการประเมินผลกระบวนการของการกำหนด รวบรวมและประมวลผลข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 195-197) กล่าวว่าในการประเมินหลักสูตรนั้นสิ่งที่จะต้องประเมินสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตร เป็นการตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร
2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้กับสถานการณ์จริงเพียงใด
3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน
4. การประเมินระบบหลักสูตร

จากขอบเขตของการประเมินผลหลักสูตรสรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรนั้นสามารถประเมินได้ในขอบเขตที่แตกต่างกัน เช่น การประเมินในขอบเขตที่แคบ คือ การประเมินจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หรือการประเมินในขอบเขตที่กว้าง คือ การประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการประเมินหรือสิ่งที่เราต้องการตรวจสอบ และระยะเวลาการประเมินหลักสูตร

หลักเกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร

การประเมินผลหลักสูตรเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนมาก ผู้ประเมินหลักสูตรจำเป็นต้องยึดหลักการในการประเมินเพื่อให้การประเมินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ผลจากการประเมินหลักสูตรที่มีคุณค่าเพียงพอที่จะนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรได้จริง เป็นข้อมูลหรือหลักฐานที่เชื่อถือได้สูง มีความเที่ยงตรง เพราะฉะนั้นในการประเมินหลักสูตรเพื่อให้ได้ผลการประเมินที่มีคุณค่า จึงมีหลักเกณฑ์ที่จะช่วยในการประเมิน ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542: 411-412) ได้เสนอเกณฑ์สำหรับประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. มีความเที่ยงตรงภายใน หมายถึง การออกแบบการประเมินให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ประเมินอย่างถูกต้องและเป็นจริง
2. มีความเที่ยงตรงภายนอก หมายถึง ผลการประเมินหลักสูตรที่ได้สามารถนำไปอ้างอิงสรุปได้กว้างขวางเพียงใด
3. มีความเชื่อถือได้ หมายถึง ความคงที่ของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการใช้เครื่องมือวัดหลายอย่าง
4. ความเป็นปรนัย หมายถึง มีความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ในข้อมูลที่ได้จากการวัดตรงกันมากน้อยเพียงไร
5. มีความตรงประเด็น หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการประเมินมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการประเมินเพียงไร
6. มีความสำคัญ หมายถึง มีการจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบหลักสูตรที่จะประเมิน
7. มีขอบข่ายของการประเมิน หมายถึง มีระบบและแบบแผนของการประเมินที่จะเอื้ออำนวยให้ทำการศึกษได้กว้างและลึก
8. มีความเชื่อถือและการยอมรับ หมายถึง มีความเชื่อถือในผู้ประเมินและยอมรับข้อมูลจากผลประเมินได้มากน้อยเพียงใด

9. มีเวลา หมายถึง มีการรายงานผลการประเมินจะทันใช้เวลาที่ต้องการหรือไม่
10. มีขอบเขตของการใช้ผลการประเมิน หมายถึง มีการนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้อย่างกว้างขวางและมีการเผยแพร่อย่างไร
11. มีประสิทธิภาพ หมายถึง มีการพิจารณาทางเลือกในการปฏิบัติเมื่อการประเมินเสร็จเรียบร้อยแล้ว

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 255) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการประเมินหลักสูตร ดังนี้

1. มีจุดประสงค์ในการประเมินที่แน่นอน การประเมินผลหลักสูตรจะต้องกำหนดลงไปให้แน่นอนชัดเจนว่าจะประเมินอะไร
2. มีการจะวัดที่เชื่อถือได้ โดยมีเครื่องมือ และเกณฑ์การวัดซึ่งเป็นที่ยอมรับ
3. ข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการประเมินผล ดังนั้นข้อมูลจะต้องได้มาอย่างถูกต้อง เชื่อถือได้ และมากพอที่จะใช้เป็นตัวประเมินค่าหลักสูตรได้
4. มีขอบเขตที่แน่นอน ชัดเจนว่าเราต้องการประเมินในเรื่องใด แค่ไหน
5. ประเด็นของเรื่องที่จะประเมินอยู่ในช่วงเวลาของความสนใจ
6. การรวบรวมข้อมูลมาเพื่อกำหนดเกณฑ์ และกำหนดเครื่องมือในการประเมินผล จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ
7. การวิเคราะห์ผลการประเมินต้องทำอย่างระมัดระวังรอบคอบ และให้มีความเที่ยงตรงในการพิจารณา
8. การประเมินผลหลักสูตรควรใช้วิธีการหลาย ๆ วิธี
9. มีเอกภาพในการตัดสินผลการประเมิน
10. ผลต่าง ๆ ที่ได้จากการประเมินควรนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรทั้งในด้านการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในโอกาสต่อไป เพื่อให้ได้หลักสูตรที่ดี และมีคุณค่าสูงสุดตามที่ต้องการ
11. ต้องถือปฏิบัติสืบเนื่องสม่ำเสมอตลอดเวลา

หรรษา นิลวิเชียร (2547 : 198) ได้เสนอเกณฑ์การประเมินหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพควรสอดคล้องกับเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ความตรงภายใน (Internal Validity) มีความสอดคล้องระหว่างข้อมูลและการบรรยายปรากฏการณ์
2. ความตรงภายนอก (External Validity) สามารถลงสรุปเชื่อมโยงไปยังกลุ่มอื่นที่สถานการณ์คล้ายกัน
3. ความเชื่อมั่น (Reliability) มีความสม่ำเสมอระหว่างการวัดหลายครั้ง
4. ความเป็นปรนัย (Objectivity) มีความสอดคล้องระหว่างความคิดเห็นของผู้ประเมิน

5. ความสอดคล้อง (Relevance) มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการประเมิน
6. ความสำคัญ (Importance) มีการเก็บข้อมูลที่พิจารณาแล้วว่าสำคัญ
7. ขอบข่าย (Scope) ควรครอบคลุมขอบข่ายที่มีประโยชน์เพียงพอ
8. น่าเชื่อถือ (Credibility) ผลการประเมินและข้อเสนอแนะเชื่อถือได้
9. เวลาเหมาะสม (Timeliness) ควรประเมินในเวลาที่เหมาะสมไม่เร็วหรือช้าเกินไป
10. ความแพร่หลาย (Pervasiveness) บุคคลที่เกี่ยวข้องรู้และใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน

11. ประสิทธิภาพ (Efficiency) หลังการประเมินเสร็จสิ้นแล้วมีทางเลือกที่จะปฏิบัติได้หลายอย่างซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับบุคลากร งบประมาณ หรือ โครงสร้างของโรงเรียน ควรมีการกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสม

จากหลักเกณฑ์การประเมินหลักสูตร สรุปได้ว่า การประเมินน่าเชื่อถือได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินว่าเลือกใช้ได้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการประเมินหรือไม่

ขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการพิจารณาคูณค่าหรือค่านิยม (Worth or Value) ของหลักสูตร ขั้นตอนหรือวิธีการประเมินจึงมีความสำคัญมาก นักการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 198-202) กล่าวว่า ในการประเมินหลักสูตรนั้นผู้ประเมินควรดำเนินตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้ คือ

1. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินหลักสูตร ผู้ประเมินหลักสูตรต้องกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนก่อนว่าจะประเมินในส่วนใดหรือเรื่องใด
2. ขั้นวางแผนออกแบบการประเมิน ตั้งแต่
 - 2.1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.2 การกำหนดแหล่งข้อมูล
 - 2.3 การพัฒนาเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.4 การกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน
 - 2.5 การกำหนดเวลา
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล
4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
5. ขั้นรายงานผลการประเมิน

หรรษา นิลวิเชียร (2546 : 199) ได้เสนอขั้นตอนการประเมินหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถ
จัดทำได้มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดผู้ถูกประเมิน
 2. กำหนดจุดประสงค์ของการประเมิน
 3. ระบุข้อมูลที่ต้องการ
 4. กำหนดแหล่งข้อมูลที่มีอยู่พร้อมแล้ว
 5. กำหนดหลักการประเมิน
 6. กำหนดว่าจะเก็บข้อมูลเมื่อไรและเก็บจากใคร
 7. กำหนดเทคนิคและเครื่องมือเก็บข้อมูล
 8. กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมิน
 9. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล
 10. เก็บข้อมูลที่ต้องการ
 11. วิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ระบุ
ผลกระทบของหลักสูตร ระบุสิ่งที่อาจเกิดขึ้นตามมาและผลในหลักสูตร
 12. รายงานผล โดยการตีความข้อมูลที่วิเคราะห์ สรุป และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
คุณภาพและส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร บันทึกความต้องการบุคลากรและแหล่งทรัพยากรเพื่อให้
สอดคล้องกับข้อเสนอแนะและเผยแพร่ผลการประเมินแก่ผู้เกี่ยวข้อง
- จากขั้นตอนในการประเมินหลักสูตร สามารถสรุปขั้นตอนการประเมินหลักสูตรได้ดังนี้
1. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการประเมิน ผู้ประเมินต้องกำหนด
วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการประเมินให้ชัดเจนว่าจะประเมินอะไรในส่วนใด ด้วย
วัตถุประสงค์อย่างไร การกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินที่ชัดเจน ทำให้สามารถกำหนดวิธีการ
เครื่องมือ และขั้นตอนในการประเมินได้อย่างถูกต้อง และทำให้การประเมินหลักสูตรดำเนินไป
อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลถูกต้องเป็นที่เชื่อถือได้
 2. ขั้นกำหนดหลักเกณฑ์วิธี การประเมินผล การกำหนดเกณฑ์ จะเป็นเครื่องบ่งชี้
คุณภาพในส่วนของหลักสูตร การกำหนดวิธีการที่จะใช้ในการประเมินผลทำให้สามารถดำเนินงาน
 3. ขั้นการสร้างเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องที่ใช้ในการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะมีผลทำให้การประเมินมีความน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหนส่วนการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายอย่าง ซึ่งผู้ประเมินต้อง
เลือกใช้และสร้างอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเชื่อถือได้ และมีความเที่ยงตรงสูง

4. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินต้องเก็บรวบรวมข้อมูลตามขอบเขตและระยะเวลาที่ได้กำหนด และพิจารณาผู้ที่ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูล เพราะผู้เก็บรวบรวมข้อมูลมีส่วนช่วยให้ข้อมูลที่รวบรวมได้มีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ

5. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ประเมินจะต้องกำหนดวิธีการจัดระบบข้อมูล พิจารณาเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ แล้วจึงวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ได้กำหนด

6. ขั้นสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการประเมิน ผู้ประเมินจะสรุป และรายงานผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต้น ผู้ประเมินจะต้องพิจารณารูปแบบของการรายงานผล และรายงานผลจะมุ่งเสนอข้อมูลที่บ่งชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีคุณภาพหรือไม่ มีส่วนใดบ้างที่ควรแก้ไข ปรับปรุง หรือยกเลิก

7. ขั้นนำผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและสิ่งจำเป็น ที่จะทำให้ทราบถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของหลักสูตร การประเมินผลมีประโยชน์ในการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรต้องนำผลจากการประเมินผลมาใช้ปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร ดังนี้

สุนีย์ ภูพันธ์(2546 : 257-258) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้นมีจุดดีหรือจุดเสียตรงไหน ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุง ทำให้หลักสูตรมีคุณภาพดียิ่งขึ้น

2. สร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และค่านิยมที่มีต่อโรงเรียนให้เกิดขึ้นในชุมชน
ท้องถิ่น

3. ช่วยในการบริหารทางด้านวิชาการ เพื่อให้ผู้บริหารได้ตัดสินใจและสนับสนุน
ช่วยเหลือ หรือบริการทางวิชาการในเรื่องของหลักสูตรในด้านใดบ้าง

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา

5. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโรงเรียน โดยเฉพาะเพื่อให้การเรียน
การสอนรักเรียนได้ผลดี ด้วยความร่วมมือกันทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน

6. ให้ผู้ปกครองทราบความเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาทางส่งเสริมและปรับปรุง
แก้ไขร่วมกันระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับทางโรงเรียน

7. ช่วยให้การประเมินผลเป็นระบบระเบียบ เพราะมีเครื่องมือ และหลักเกณฑ์ทำให้
เป็นเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น

8. ช่วยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของหลักสูตร

9. ช่วยให้สามารถวางแผนการเรียนในอนาคตได้ข้อมูลของการประเมินผลหลักสูตรทำให้ทราบเป้าหมายแนวทาง และขอบเขตในการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน

นพเก้า ฅ พัทลุง (2550: 42) ได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการประเมินหลักสูตรไว้ 2 ประการ คือ

1. เป็นข้อมูลแก่ผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารในระดับต่างๆและสมาชิกในสังคมเพื่อช่วยตัดสินใจด้านนโยบาย

2. เป็นข้อมูลแก่ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

จากประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรทำให้ได้ข้อมูลของหลักสูตรที่สร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้นมาว่าเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ ทั้งยังเป็นการตรวจสอบคุณภาพของโรงเรียน เพื่อสร้างความเชื่อถือ เชื่อมั่น ตลอดจนค่านิยมที่มีต่อโรงเรียนของชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยวางแผนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในอนาคตอีกด้วย

รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีหลายรูปแบบ ซึ่งมีนักการศึกษาได้เสนอรูปแบบการประเมินไว้ดังนี้

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของปุยแซงค์

ปุยแซงค์ เทคนิก (Puissance Analysis Technique) เป็นวิธีการประเมินผลหลักสูตรแบบหนึ่ง โดยการวิเคราะห์หลักสูตรในด้านองค์ประกอบ 3 ส่วน ของ ไทเลอร์ คือ

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม(Behavioural Objective)
2. กิจกรรมการเรียนการสอน(Instructional Activity)
3. การประเมินผล(Assessment Task)

ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันและกัน เมื่อวิเคราะห์และคำนวณโดยใช้สูตรของปุยแซงค์ แล้วผลที่ได้รับจะทำให้รู้ว่าคุณภาพของหลักสูตรอยู่ในระดับใด

การประเมินหลักสูตรโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์นี้ วอลเบสเซอร์ (Walbesseer) ได้นำแนวความคิดของไทเลอร์ (Tyler) เกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างหลักสูตรซึ่งมีทั้งหมด 3 ส่วนที่สัมพันธ์กัน คือ จุดประสงค์ ประสพการณ์การเรียนรู้หรือกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ หรือที่เรียกความสัมพันธ์นี้ว่า”วงแหวนของไทเลอร์” (Tyler Loop) วอลเบสเซอร์ได้นำองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนมาวิเคราะห์โดยใช้ตาราง

วิเคราะห์ ปุຍแซงค์ นอกจากนี้ยังนำหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของกาเย่ ซึ่งได้แก่รูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Types) และพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของผูเรียนที่แสดงออกมาให้เห็นได้ (Performance Classes) มาสร้างเป็นตารางวิเคราะห์ปุຍแซงค์

1. ตารางวิเคราะห์ปุຍแซงค์

วอลเบสเซอร์(Walbesseer) อ้างถึงใน (สุณีษ์ ภูพันธ์.2546 : 277) ได้นำรูปแบบการเรียนรู้ของกาเย่(Gagne)ในองค์ประกอบการณ์เรียนรู้และพฤติกรรมการณ์เรียนรู้ 2 มิติ มาสร้างเป็นตารางวิเคราะห์ ปุຍแซงค์ คือ

1.1 มิติที่ 1 ความรู้ที่ให้แก่ผูเรียน (Condition of learning) มี 6 รูปแบบด้วยกัน แต่ละรูปแบบจะให้ค่าของความรู้แตกต่างกันตามลำดับดังนี้

แบบที่ 1 ความรู้แบบลูกโซ่ (Chaining) คุมุ่งสอนให้ผูเรียนได้รับความรู้โดยสอนให้ผูเรียนสามารถทำอะไรเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องไปได้ เช่น ท่องบรรยาย เห็นแล้วนี่ออก มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

แบบที่ 2 ความรู้แบบเชื่อมโยงโดยใช้คำพูด (Verbal Association) คุมุ่งให้ผูเรียนรู้จักลำดับขั้นตอน และอธิบายเชื่อมโยงด้วยคำพูด เช่น การท่องกลอนใช้คำพูดที่เกี่ยวข้องมีค่าเท่ากับ 2 คะแนน

แบบที่ 3 ความรู้แบบผสมผสาน (Multiple Discrimination) คุมุ่งสอนให้ผูเรียนสามารถผสมผสานสิ่งที่เรียนมาได้ ต้องการให้จำแนกแยกแยะเปรียบเทียบความแตกต่างเช่น สามารถแยกไม้ดอกไม้ประดับได้ แยกพืชใบเลี้ยงคู่ใบเลี้ยงเดี่ยวได้ เป็นต้น มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน

แบบที่ 4 ความรู้แบบความคิดรวบยอด (Concept) ผูเรียนที่ได้รับความรู้แบบนี้จะเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ถูกต้อง เช่น รู้ว่านกเป็นอย่างไร มีปีก 2 ปีก ขา 2 ขา สามารถบินได้ คือ การรู้วิธี การเข้าใจ การเกิดความคิดรวบยอด และสรุปได้ มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน

แบบที่ 5 ความรู้แบบหลักการ (Rule of Principle) ผูเรียนที่ได้ความรู้ขั้นนี้สามารถที่จะผสมผสานแนวคิดหลายๆแนวคิดเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดหลักการใหม่ รู้กฎเกณฑ์ เกิดความสนใจ สรุปหลักการได้ มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

แบบที่ 6 ความรู้แบบแก้ปัญหา (Problem Solving) ผูเรียนได้รับความรู้ขั้นนี้จะสามารถใช้ความรู้ใช้แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น โลหะทุกชนิดเมื่อได้รับความร้อนจะขยายตัว การต่อวงจรไฟจึงต้องเว้นระยะไว้เพื่อให้โลหะขยายตัว ป้องกันการโค้งตัวของเหล็ก ความรู้ระดับนี้เป็นความรู้ระดับที่สูงสุดมีค่าเท่ากับ 6 คะแนน

1.2 มิติที่ 2 มิติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เรียนรู้ (Perfomanced Verb) มีผลมาจากความรู้ที่ได้ทั้ง 6 ชั้นระดับของพฤติกรรมนี้แบ่งได้เป็น 3 ระดับ 9 ขั้นตอน คือ

ระดับที่ 1 เป็นระดับพฤติกรรมที่ง่ายที่สุด มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน มี 3 ขั้นตอน คือ
ขั้นที่ 1 การบอกชื่อ (Name) หรือชี้เพื่อแสดงถึงความสามารถที่จำสิ่ง
ที่เรียนได้ การเรียกชื่อสิ่งของได้ ครูชี้แล้วเด็กบอกชื่อได้

ขั้นที่ 2 การเลือก หรือการบอกลักษณะ (Identify) บอกลักษณะของสิ่งของได้
บอกลักษณะของสัตว์ได้

ขั้นที่ 3 การบอกกฎเกณฑ์ (State and Rule) บอกกฎเกณฑ์ที่ท่องไว้ได้
เช่น การท่องสูตรคูณ โดยมากแล้วเป็นความรู้ขั้น fact, concept และ principle ซึ่งเป็น Cognitive
Domain เป็นส่วนใหญ่

ระดับที่ 2 เป็นระดับพฤติกรรมการเรียนรู้มีค่าปานกลาง มี 2 ขั้น ขั้นแต่ละขั้น มี
ค่าเท่ากับ 2 คะแนน

ขั้นที่ 4 การลำดับ (Order) หมายถึงการเรียงลำดับได้ถูกต้อง เช่น การ
เรียงลำดับกษัตริย์ที่ทรงเป็นมหาราชของไทยได้ การเรียงลำดับอักษรไทยได้ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การสาธิต (Demonstration) แสดงเป็นตัวอย่าง เช่น การสาธิต
การไหว้

ระดับที่ 3 เป็นระดับพฤติกรรมทางการเรียนรู้ที่มีค่ามากที่สุด มี 4 ขั้นตอนด้วยกัน
แต่ละขั้นตอนมีค่าเท่ากับ 3 คะแนน คือ

ขั้นที่ 6 การสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Construction) เช่น การสร้างรูปแบบ
(Model) สร้างภูเขา สร้างรูปต้นไม้

ขั้นที่ 7 การอธิบายหรือการบรรยาย (Description) สามารถบรรยายได้
ถูกต้องตามกำหนด เช่น บรรยายคุณลักษณะผู้ที่มีลักษณะเป็นนักบริหาร นักประชาธิปไตย นักแนะแนว เป็นต้น

ขั้นที่ 8 การจำแนกหรือแยกแยะ (Distinction) ได้จำแนกแยกแยะ
ประเภทของสิ่งของได้ เช่น สัตว์น้ำ สัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์มีกระดูกสันหลัง และสัตว์ไม่มี
กระดูกสันหลัง เป็นต้น

ขั้นที่ 9 การประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ (Applying a Rule) คือ การเรียนรู้
กฎเกณฑ์แล้วนำไปใช้ได้ เช่น

$$a^2 - b^2 = (a - b)(a + b)$$

$$3^2 - 0.09 = (3 + 0.3)(3 - 0.3)$$

ตามหลักการเรียนรู้ของกาเย่ ความรู้หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ยากหรืออยู่ในอันดับสูง ๆ มากเท่าใด ก็จะมีความรู้หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้มากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นหลักสูตรใดที่มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีความรู้และแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ขั้นสูงขึ้นไป หลักสูตรนั้นนับว่าเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพดี ดังตารางที่วิเคราะห์หน่วยงค์ เทคนิค

ตาราง 1 ตารางวิเคราะห์หน่วยงค์เทคนิค

แบบของความรู้ พฤติกรรม การเรียนรู้	แบบ (1)	แบบ เชื่อมโยง ด้วยคำพูด (2)	แบบ ผสมผสาน (3)	แบบ แนวคิด (4)	แบบ หลักการ (5)	แบบ แก้ปัญหา (6)
1. การบอกชี้ (1)	ข้อละ 1					
2. การเลือก (1)		ข้อละ 2				
3. การบอกกฎเกณฑ์ (1)			ข้อละ 3			
4. การลำดับ (2)				ข้อละ 8		
5. การสาธิต (2)					ข้อละ 10	
6. การสร้าง (3)				ข้อละ 12		ข้อละ 18
7. การบรรยาย (3)	ข้อละ 3	ข้อละ 6				
8. การแยกแยะ (3)			ข้อละ 9			
9. การใช้กฎเกณฑ์ (3)					ข้อละ 15	ข้อละ 18

2. การวิเคราะห์แบบปูยแซงค์

การวิเคราะห์ด้วยตารางวิเคราะห์ปูยแซงค์ เป็นการวิเคราะห์หลักสูตรในองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยสูตรการวิเคราะห์ ดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์.2546 : 280)

$$\text{P.M.} = \frac{\text{น้ำหนักของทุกช่องในตารางวิเคราะห์ร่วมกัน}}{\text{จำนวนข้อที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์}}$$

(Puissance Measure)

เกณฑ์การตัดสิน

แปลผลที่คำนวณได้แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ค่าของ P.M. อยู่ระหว่าง 1-4 แสดงถึงคุณภาพที่ควรแก้ไข

ระดับที่ 2 ค่าของ P.M. อยู่ระหว่าง 5-10 แสดงถึงคุณภาพปานกลางหรือแก้ไข

ระดับที่ 3 ค่าของ P.M. อยู่ระหว่าง 11-18 แสดงถึงคุณภาพสูงหรือดีมาก

ขั้นตอนในการวิเคราะห์แบบปูยแซงค์มีขั้นตอนดังนี้ (สุนีย์ ภูพันธ์ . 2546 : 280-281)

2.1 ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายกิจกรรมการเรียน และการวัดผลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมดจากหลักสูตรมาวิเคราะห์ว่า แต่ละหัวข้อเป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะหรือแบบใด และพฤติกรรมการเรียนรู้ในลำดับหรือขั้นไหน ตัวอย่าง เช่น

หลักสูตร ก. มีจุดมุ่งหมายอยู่ 10 ข้อ กิจกรรมการเรียนการสอน 10 ข้อ และการวัดผลอยู่ 10 ข้อ เราต้องนำข้อต่างๆ ทั้ง 30 ข้อ มาลงในช่องตารางวิเคราะห์ปูยแซงค์ให้หมดทุกข้อ เช่น จุดมุ่งหมายข้อที่ 1 ถ้าจัดว่าเป็นความรู้ที่อยู่ในประเภทที่ 2 และให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 3 เราก็จะใส่ จ. ลงในช่องที่ตารางนำมาพบกัน ทำอย่างนี้ไปเรื่อย จนกระทั่งหมด 30 ข้อ

2.2 ขั้นที่ 2 การคำนวณหาค่าน้ำหนักคะแนน

หลังจากลงรายการข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ก็ทำการคำนวณหาค่าน้ำหนักคะแนนในแต่ละช่องของตารางวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น ในช่องที่ตรงกับแบบการเรียนรู้แบบที่ 2 และพฤติกรรมการเรียนรู้ขั้นที่ 3 มีหัวข้ออยู่ในช่องนี้ คือ หัวข้อ จ.1,จ.2,จ.8,ก.1,ก.3,ก.7,ว.1,และ ว.2 ซึ่งนับรวมได้ 8 ข้อ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{น้ำหนักของช่วงนี้} &= \text{น้ำหนักของแบบการเรียนรู้ } X \text{ น้ำหนักของพฤติกรรมการเรียนรู้ } X \text{ จำนวนชื่อนี้} \\ &= 2 \times 1 \times 8 \\ &= 16 \end{aligned}$$

2.3 ขั้นที่ 3 คำนวณค่าคุณภาพหลักสูตร

ขั้นให้คุณภาพหลักสูตร (The Puissance Measure) ใช้ตัวย่อหลังจากคิดน้ำหนักของแต่ละช่องเสร็จแล้ว ก็นำมาเข้าสู่สูตรดังนี้

$$P.M. = \frac{\text{น้ำหนักของทุกช่องในตารางวิเคราะห์ร่วมกัน}}{\text{จำนวนข้อที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์}}$$

จากตัวอย่างหลักสูตรในตารางปุยแซงค์ จะคิดคำนวณค่าของหลักสูตรได้ดังนี้

$$\begin{aligned} P.M. &= \frac{1+2+1+4+16+6+6+6+16+2+24+12+15+18+124+30+30}{30} \\ &= \frac{222}{30} \\ &= 7.4 \end{aligned}$$

2.4 ขั้นที่ 4 ขั้นแปลผล

ขั้นแปลผล เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลที่คำนวณได้มีดังนี้

ค่าของ P.M. อยู่ระหว่าง 1-4 แสดงถึงคุณภาพต่ำ

ค่าของ P.M. อยู่ระหว่าง 5-10 แสดงถึงคุณภาพปานกลาง

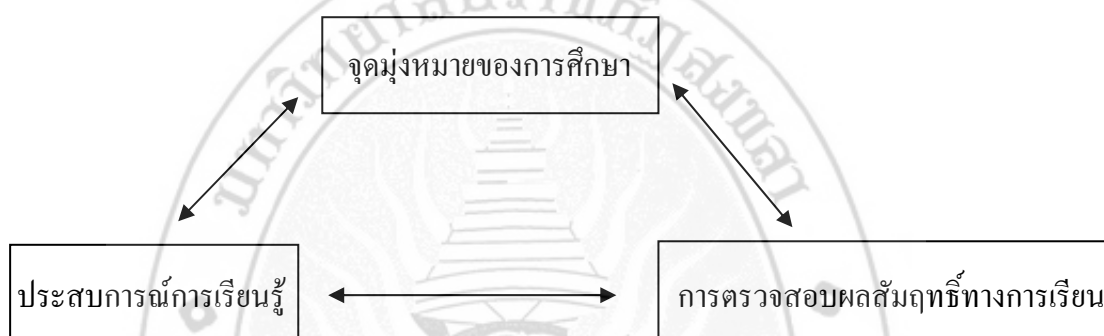
ค่าของ P.M. อยู่ระหว่าง 11-18 แสดงถึงคุณภาพสูง

จากตัวอย่างแสดงให้เห็น หลักสูตรมีค่า P.M. = 7.4 แสดงว่า หลักสูตรนี้มีคุณภาพในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

การประเมินหลักสูตร ด้วยปุยแซงค์เทคนิคเป็นวิธีที่ใช้ประเมินหลักสูตรโดยส่วนรวม คือ ประเมินองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนรวมกัน คือ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการสอนและการวัดผล อาจจะดำเนินการวิเคราะห์ที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรเพียงส่วนเดียว เช่น หากการวิเคราะห์เฉพาะจุดมุ่งหมายวิเคราะห์เฉพาะกิจกรรมการเรียนการสอน หรือวิเคราะห์เฉพาะการวัดผลการเรียนการสอน เพื่อดูว่าแต่ละส่วนของหลักสูตรมีค่าเท่าใดก็ย่อมทำได้

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์

ไทเลอร์(Tyler.1942 : 492-501) เป็นผู้ที่วางรากฐานของการประเมินหลักสูตร โดยเสนอแนะแนวคิดว่าการประเมินหลักสูตรเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบของกระบวนการจัดการศึกษา 3 ส่วน เรียกว่า ห่วงวงกลมของไทเลอร์(Tyler loop) คือ จุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ในด้านความรู้ ทักษะ และจิตใจ ดังแผนภูมิ 2

แผนภูมิ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางการศึกษา

ไทเลอร์ มีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจนรัดกุมและจำเพาะเจาะจง จะเป็นแนวทางในการประเมินผลในภายหลัง บทบาทของการประเมินหลักสูตรจึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์เกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร จึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก(Goal Attainment Model) คือ

ประการที่ 1 เพื่อตัดสินว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จ หรือส่วนใดที่ไม่ประสบผลสำเร็จควรปรับปรุงแก้ไข

ประการที่ 2 เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวการประเมินหลักสูตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและของการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย ไทเลอร์ได้จัดลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้างๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ นักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระ ส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย(Goal Screens) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจนที่เป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 เลือกรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ขั้นตอนที่ 6 หากหลักสูตรไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดมุ่งหมายก็ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง หรือเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ สรุปได้ว่าเป็นวิธีการประเมินผลโดยยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก คือ จะกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ คือ ด้านวัตถุประสงค์ เช่น พฤติกรรม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินผล

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค

สเตค (Stake.1973 : 176-198)ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลโปรแกรมการศึกษาหรือหลักสูตรว่า หลักสูตรประเภทใดหรือระดับใดควรทำการประเมินอย่างมีแบบแผน มีความละเอียดและสมบูรณ์ โดยประเมินให้ครบทั้งด้านสิ่งที่มีมาก่อนหรือตัวป้อนกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นหรือผลผลิต โดยใช้ฐานที่สำคัญ 2 ด้าน คือ การบรรยาย และการตัดสินใจและการเปรียบเทียบทั้งกับมาตรฐานและกับ โปรแกรมหรือหลักสูตรอื่นๆตามลำดับดังนี้

1. ด้านที่จะต้องประเมินสิ่งที่ต้องประเมิน 3 ด้าน คือ ตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิต ดังนั้นผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ด้าน โดยใช้วิธีการต่างๆ และจากแหล่งต่างๆ คือ

1.1 ตัวป้อน (Antecedent) คือ สภาวะที่มีมาก่อนการเรียนการสอนซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับผลที่เกิดขึ้นหรือผลผลิต (Outcome) ได้แก่ ด้านนักเรียน เช่น ความถนัด ความสนใจ ประสบการณ์เดิม ฯลฯ ด้านครู เช่น วุฒิการศึกษา ความเข้าใจ และความพร้อมที่มีต่อการสอน หลักสูตรใหม่นั้น เนื้อหาสาระของบทเรียน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น แผนภูมิ บัตรคำ

รูปภาพ หุ่นจำลอง หนังสือ หรือเอกสารประกอบการสอน ฯลฯ บริเวณโรงเรียน ระบบการจัด
โรงเรียน และชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

1.2 กระบวนการ (Transaction) คือ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครูนักเรียน
กับนักเรียน ผู้เรียนกับผู้อื่น ผู้ปกครองกับผู้แนะแนว นอกจากนี้ยังหมายถึงลำดับกิจกรรมที่ประกอบ
กันขึ้นเป็นกระบวนการของการศึกษา เช่น การให้ชมภาพยนตร์ การอภิปรายกลุ่ม การทำการบ้าน
การเขียนวิจารณ์ที่ปรายงาน การดำเนินการสอน ฯลฯ

1.3 ผลผลิต (Outcome) คือ ผลจากการสอน ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน เช่น
ความสามารถ ผลสัมฤทธิ์ ทักษะ เจตคติ ที่มีต่อวิชาและการเรียน ผลกระทบที่มีต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น
ผลกระทบที่มีต่อครู ผู้บริหารผู้แนะแนว ฯลฯ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในการเรียนความสูญเสีย
ของอุปกรณ์ต่างๆและค่าใช้จ่าย

การพิจารณาผลผลิต หมายถึงสิ่งที่มีหลักฐาน หรือที่ปรากฏหลังจาก บทเรียนเท่านั้น แต่
จะรวมไปถึงการนำไปใช้ การถ่ายโอนการเรียนรู้ และผลในด้านช่วยเสริมการเรียนรู้ใหม่ซึ่งอาจได้
ข้อมูลหลังจากเรียนจบไปแล้ว

2. การจัดรูปของข้อมูล

สิ่งที่จะต้องประเมินทั้ง 3 ด้าน คือ ตัวป้อน กระบวนการ และผลผลิตนั้น จะต้องอยู่
ในตารางการบรรยาย (Descriptive Matrix) และตารางการตัดสิน (Judgment Matrix) ดังตาราง 3

ตาราง 2 การจัดรูปแบบข้อมูลของสเตค (Stake)

ความมุ่งหวัง	ผลที่สังเกต	ตัวป้อน	มาตรฐาน	การตัดสิน
1	4	ตัวป้อน กระบวนการ ผลผลิต	7	10
2	5		8	11
3	6		9	12
ตารางการบรรยาย			ตารางการตัดสินใจ	

ทีมา (บุญชม ศรีสะอาด. 2546:98)

ผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูล 12 ประเภท ตัวอย่าง เช่น ในตารางการบรรยายประเภทที่ 1 เป็นข้อมูลด้านความมุ่งหวังเกี่ยวกับตัวป้อน เช่นมุ่งหวังว่านักเรียนจะมีคุณลักษณะ เช่นไร ครมึคุณลักษณะเช่นไร มีอุปกรณ์การสอน สิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง ฯลฯ และประเภทที่ 4 เป็นข้อมูลที่สังเกตเกี่ยวกับตัวป้อน เช่น จากการสังเกตเกี่ยวกับตัวป้อน เช่น จากการสังเกตในขณะที่ใช้หลักสูตรพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะเช่นไร มีอุปกรณ์การสอน สิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง แต่ละอย่างมีสภาพเช่นไร ฯลฯ

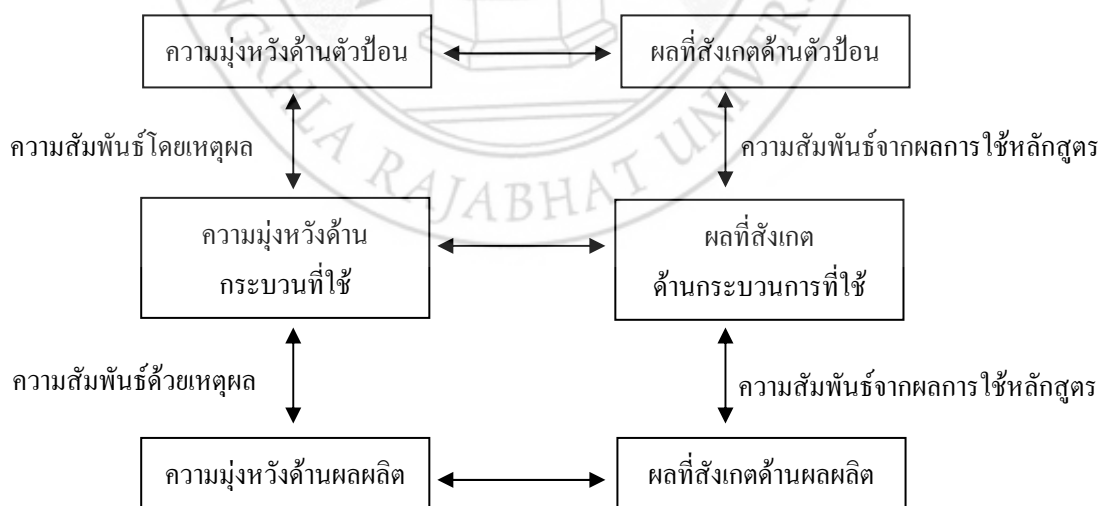
ส่วนในตารางตัดสินใจประเภทที่ 7 เป็นข้อมูลด้านมาตรฐานเกี่ยวกับตัวป้อน เช่นมีเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับคุณลักษณะเช่นไรบ้าง เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูเช่นไรบ้าง เกี่ยวกับอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่นไรบ้าง สำหรับข้อมูลด้านผลที่สังเกตอาจได้มาจากการสังเกตโดยตรง หรือการใช้เครื่องมือต่างๆเช่น แบบสำรวจ การสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบรายการ แบบทดสอบจากจิตวิทยาทุกประเภท

3. กระบวนการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ชั้น ดังนี้

ชั้นที่ 1 พิจารณาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของข้อมูลต่าง ๆ ในตารางการบรรยาย

ชั้นที่ 2 ตัดสินโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน และเปรียบเทียบกับหลักสูตรอื่น

การพิจารณาความสัมพันธ์กับความสอดคล้องของหลักสูตรบรรยาย นำข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้แล้วในแบบที่ปรากฏในตาราง เฉพาะส่วนของตารางการบรรยาย มาพิจารณาถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร โดยพิจารณาตามแบบดังนี้

แผนภูมิ 3 ความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร

ทีมา (บุญชม ศรีสะอาด. 2546 : 99)

การพิจารณาความสัมพันธ์ โดยพิจารณาว่าในแต่ละแถวมีความสอดคล้อง (Congruence) ระหว่างความมุ่งหวังกับผลที่สังเกต คือ พิจารณาส่งที่วางแผน หรือสิ่งที่มุ่งหวังไว้ว่ามีสภาพความเป็นจริงอย่างไรบ้าง โดยการเปรียบเทียบไปที่ละรายการ ตัวอย่างเช่น ด้านตัวป้อน มีการใช้วัสดุอุปกรณ์ชนิดใด คุณภาพขนาดไหน เวลาสอนจริงมีวัสดุอุปกรณ์ต่างๆครบหรือไม่ มีคุณภาพตามที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ ฯลฯ ด้านกระบวนการ เวลาที่วางแผนที่จะใช้กับเวลาที่ใช้จริงเท่ากันหรือไม่ ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนที่เกิดขึ้นตามที่มุ่งหวังไว้ สอดคล้องกับในเวลาสอนจริงหรือไม่ ฯลฯ และด้านผลผลิตผลจากการใช้หลักสูตรนั้น สอดคล้องกับผลที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ เป็นต้น

การพิจารณาความสอดคล้อง พิจารณาว่าในแต่ละแถวมีความสอดคล้อง (Congruence) ระหว่างความมุ่งหวังกับผลที่สังเกต คือ โดยพิจารณาส่งที่วางแผนหรือสิ่งที่มุ่งหวังไว้ว่ามีสภาพความเป็นจริงอย่างไรบ้าง โดยการเปรียบเทียบไปที่ละรายการตัวอย่างเช่น ในด้านตัวป้อน ตั้งใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์ชนิดใด คุณภาพขนาดไหน เวลาสอนจริงมีอุปกรณ์ต่างๆครบหรือไม่ มีคุณภาพตามที่มุ่งหวังไว้หรือไม่ ฯลฯ ในด้านผลผลิตผลจากการใช้หลักสูตรนั้น สอดคล้องกับที่ได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ ฯลฯ ในด้านผลผลิตผลจากการใช้หลักสูตรนั้น สอดคล้องกับที่ได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ เป็นต้น

สเตค (Stake) อ้างถึงใน รูจี้ ภูสาระ (2545 : 166-167) ได้อธิบายในส่วนของ การบรรยาย สามารถจำแนกออกเป็นสิ่งที่มุ่งหวัง และสิ่งที่สังเกตได้จริง ซึ่งทั้งสองประเด็นนี้จะสามารถอธิบายได้จากการประเมินที่ทำให้เกิดการตัดสินใจ สามารถอธิบายได้ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างของ Countenance Model

การวางแผน : ครูตั้งใจจะประเมินหลักสูตรประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสาเหตุและผลของสงคราม

สิ่งที่มุ่งหวัง

ตัวป้อน : ครูเขียนคู่มือการเรียน โดยกำหนดสิ่งอ้างอิงให้ศึกษา ใช้เวลาประมาณ 3 สัปดาห์

กระบวนการ : ครูวางแผนให้นักเรียนอภิปรายตามคู่มือการเรียนที่มีคำตอบอยู่แล้ว

ผลผลิต : ครูมีความหวังว่าเมื่อจบหน่วยการเรียนใน 3 สัปดาห์แล้ว นักเรียนสามารถ

อธิบายสาเหตุ และ / หรือผลที่เกิดจากสงครามจากการตอบคำถามได้

การสังเกต

ตัวป้อน : ครูแน่ใจว่ามีนักเรียนหลายคนไม่สามารถหาหนังสือที่จำเป็นต้องอ่านในห้องสมุดได้

กระบวนการ : ครูสังเกตว่าการอภิปรายทำได้ในช่วงสั้นๆ เพราะมีการขัดจังหวะก่อนข้างบ่อยครั้ง

ผลผลิต : ครูสังเกตเห็นว่าหลังจากจบหน่วยการเรียนรู้ใน 3 สัปดาห์แล้ว นักเรียนไม่สามารถบอกสาเหตุสำคัญ และ/หรือผลที่เกิดจากสงคราม โดยการตอบคำถามได้

มาตรฐาน

ตัวป้อน : ครูหวังว่านักเรียนทุกคนจะอ่านเอกสารและคู่มือการเรียนรู้ได้จบหมด

กระบวนการ : ครูเชื่อว่าการอ่านที่ครูกำหนดให้เพียงพอในการทำความเข้าใจสำหรับทุกคนแต่นักเรียนเพียงบางคนเท่านั้นที่เข้าใจ

ผลผลิต : ครูเชื่อว่า นักเรียนบางคนสามารถอภิปรายสาเหตุ และ/หรือผลจากสงครามได้ โดยการตอบคำถาม

การตัดสินใจ

ตัวป้อน : ครูตัดสินใจว่า การกำหนดให้อ่านไม่เพียงพอต่อพื้นฐานของหลักสูตรนี้

กระบวนการ : นักเรียนหลายคนบอกครูว่าไม่เข้าใจสิ่งที่อ่าน เพราะยากเกินไป

ผลผลิต : ครูตัดสินใจได้ว่าคุณภาพของการอภิปรายยังอ่อนอยู่

การประเมินหลักสูตรตามแนวคิดของสเติลเป็น การประเมินผลจากผลการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว ไม่อาจสรุปว่าหลักสูตรดีหรือไม่เพราะผลผลิตย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ตัวอย่างเช่น ถ้าผู้เรียนไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หมายความว่า หลักสูตรไม่ดีแต่อาจจะมาจากองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ระยะเวลา ช่องของเวลา พื้นฐานของผู้เรียน เป็นต้น

รูปแบบการประเมินของอัลคิน (Alkin's Evaluation Model) อ้างถึงใน สุวิมล ติรกันันท์ (2543:45) ได้กล่าวไว้ดังนี้

รูปแบบการประเมินของอัลคิน เป็นกระบวนการคัดเลือก ประมวลข้อมูลและจัดระบบสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หรือเพื่อกำหนดทางเลือกในการทำกิจกรรมหรือโครงการใดๆ โดยแบ่งการประเมินเป็น 5 ส่วน

1. การประเมินสภาพของระบบที่เป็นอยู่ (System Assessment) เป็นการประเมินสภาพทั้งหมดของพื้นที่เป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่ได้มากำหนดขอบเขตของงาน และวัตถุประสงค์
2. การประเมินเพื่อการวางแผนโครงการ (Program Planning) เป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ เป็นการพิจารณาเพื่อตัดสินใจทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินการ
3. การประเมินเพื่อดำเนินโครงการ (Program Implementation) เป็นการประเมินในระหว่างดำเนินโครงการเพื่อติดตามกำกับงานให้เป็นไปตามแผน
4. การประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) เป็นการประเมินในระหว่างดำเนินโครงการเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาแก้ไข ปรับปรุงโครงการ

5. การประเมินเพื่อการยอมรับผลของโครงการ (Program Certification) เป็นการประเมินเพื่อศึกษาผลที่ได้จากโครงการ และรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อปรับปรุง ยกเลิก หรือขยายโครงการ

จากแนวคิดตามรูปแบบการประเมินของอัลคิน จะเห็นว่าเป็นการประเมินเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจโดยนักประเมินทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการหาและเตรียมข้อมูล รวมทั้งสรุปและรายงานให้มีอำนาจในการตัดสินใจทราบเพื่อหาทางเลือกที่เหมาะสม นับว่าเป็นการประเมินที่เป็นระบบ

รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม(Daneil L.Stufflebeam)

สตัฟเฟิลบีม และคนอื่นๆ(Stufflebeam 1967) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมิน เรียกว่า ซิปป์โมเดล CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมินคือ การใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ เลือกทางเลือกที่เหมาะสมซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญมุ่งประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อม(Context Evaluation) จะช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานภาพรวมๆ โครงการทั้งหมด รวมทั้งเรื่องของความมุ่งหมาย ปัญหาและอุปสรรค ข้อดีและข้อจำกัด จุดเด่น จุดอ่อน และสภาพแวดล้อมของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น(Input Evaluation) จะช่วยให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับสมรรถนะของโครงการและแนวทางในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ดังนั้นในเรื่องนี้จึงประเมินเกี่ยวกับบุคคลงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการต่าง ๆ ของโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ(Process Evaluation) จะช่วยให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆของโครงการว่าดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้หรือไม่เพียงใด

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) จะช่วยวัดและพิจารณาการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการว่า ได้บรรลุตามความต้องการหรือไม่ ควรดำเนินโครงการต่อไป หรือปรับปรุงแก้ไขหรือยุติการดำเนินการ

นอกจากนี้ นิศา ชูโต (2547 : 18-19) ได้กล่าวว่า การประเมิน Context และ Product คือ ผล (Ends) ที่เกิดจากโครงการ ส่วนการประเมิน Input และ Process คือ แนวทาง (Means) ในการปฏิบัติตามโครงการผู้ประเมินโครงการจะต้องประเมินทั้งผลและแนวทางทั้ง 4 ประการ เพื่อนำข้อมูลสรุปเข้าเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของผู้บริหาร และจะต้องรู้ก่อนว่าผู้บริหารจะตัดสินใจเลือกแนวทางเปลี่ยนแปลงทางใดใน 4 ทาง คือ

1. การตัดสินใจที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง (Metamorphic) เมื่อได้รับข้อมูลค้นพบใหม่สุดที่แน่ใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจแบบนี้มีโอกาสเกิดขึ้นน้อยมาก หรือแทบจะไม่เกิดขึ้นเลย

2. การตัดสินใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมบางสิ่งบางอย่าง เพื่อประคองดุลยภาพภายในองค์การให้เป็นไปโดยปกติ(Homeostasis) โดยการใช้เทคนิคมาตรฐานมาช่วยแก้ไขหรือสับเปลี่ยนหน้าที่การทำงาน เปลี่ยนระบบการเก็บข้อมูล ฯลฯ แต่มิได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้น

3. การตัดสินใจเพื่อปรับปรุง (Incremental) พัฒนาให้องค์การดีขึ้นคือให้เกิดประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล โดยมีคณะกรรมการหรือผู้เชี่ยวชาญศึกษาแก้ไขแนะนำให้ความรู้และนำเทคนิคใหม่ ๆ เข้ามาใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้น

4. การตัดสินใจโดยนำความคิดริเริ่ม นำกิจกรรมใหม่ๆเข้ามาใช้เพื่อคุณผลและโอกาสของการเปลี่ยนแปลง (Neomobilistic) โดยการใช้ทฤษฎี และข้อค้นพบใหม่มาทดลองใช้ซึ่งบางครั้งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสูงและเป็นประโยชน์นั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ 2 แบบ คือ เปลี่ยนแปลงน้อย (แนว 2 และ 3) กับเปลี่ยนแปลงมาก(แนว 1 และ 4)

จากแนวการตัดสินใจดังกล่าว Stefflebeam ได้แยกประเภทการตัดสินใจออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อวางวัตถุประสงค์
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับ โครงการสร้างเพื่อวางขบวนการ
3. การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อการควบคุมดัดแปลงขบวนการ
4. การตัดสินใจเพื่อปรับการตัดสินใจจากผลของโครงการ

ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมิน การตัดสินใจ และการนำไปใช้ประโยชน์ ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมิน ประเภทการตัดสินใจ และการนำไปใช้ประโยชน์

ที่มา : (สุวิมล ตีรกานันท์ 2543 : 47)

จากแนวคิดตามรูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม จะเห็นว่าเป็นการประเมินโดยใช้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

รูปแบบการประเมินของอัลคิน(Alkin)

มาร์วิน ซี อัลคิน ได้เสนอรูปแบบการประเมินเรียกว่า CSE (Center for the Study of Evaluation Approach) จุดเน้นของการประเมินตามแนวความคิดของ อัลคิน คือการประเมินเพื่อการตัดสินใจ อัลคินได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการประด้วยการจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ ในการประเมินจำเป็นต้องประเมินในเรื่องต่างๆ 5 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินระบบ (System Assessment) เป็นการอธิบายหรือ พรรณนาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบ สภาพที่แท้จริงและความคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยให้เราสามารถกำหนดขอบเขต และวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้องศึกษาได้แก่ความต้องการของประชาชน ชุมชนและสังคมที่มีต่อสภาพปัจจุบัน สำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิคต่างๆกัน

2. การประเมินการวางแผน โครงการ (Program Planning) เป็นการประเมินก่อนที่จะมี

การดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการตัดสินใจ พิจารณาเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาข้อมูลที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมาย พร้อมกับประเมิน

ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ ใช้รูปแบบการประเมินแบบซิปป์(CIPP Model) ของสตัด์เฟิลบีม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร โดยเป็นการประเมินทั้งระบบ ประเมินสภาพข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรในระดับต่างๆที่ใช้ระหว่างการดำเนินการและประเมินรวบรวมข้อมูลอย่างสมบูรณ์ของหลักสูตรและใช้ข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการต่างๆอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักรที่ครบวงจรทำให้ได้เห็นข้อดีข้อบกพร่อง และประสิทธิภาพของหลักสูตรซึ่งประเมินใน 4 ด้านคือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการและด้านผลการปฏิบัติตามกระบวนการ

ประโยชน์ของการประเมินหลักสูตร

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546:257-258) ได้กล่าวถึง ประโยชน์การประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. ทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นนั้นมีจุดดีหรือเสียตรงไหนเพราะจะได้วางแผนปรับปรุงให้ถูกต้อง
2. สร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจและค่านิยมที่มีต่อโรงเรียนได้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน
3. ช่วยในการบริหารทางด้านวิชาการ ผู้บริหารจะรู้ว่าควรจะตัดสินใจ และสนับสนุนช่วยเหลือ หรือบริการทางใดบ้าง
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา
5. ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ โรงเรียนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนนักเรียนได้ผลดีด้วยความร่วมมือกันทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน
6. ให้ผู้ปกครองทราบความเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหาทางส่งเสริมและปรับปรุงแก้ไขร่วมกันระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับทาง โรงเรียน
7. ช่วยให้การประเมินผลเป็นระบบระเบียบ เพราะมีเครื่องมือและหลักเกณฑ์ทำให้เป็นเหตุผลในทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น
8. ช่วยชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของหลักสูตร
9. ช่วยให้สามารถวางแผนการเรียนการสอนในอนาคต ได้ข้อมูลการประเมินหลักสูตร ทำให้ทราบเป้าหมาย แนวทาง และขอบเขตในการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากแนวคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การประเมินผลหลักสูตรจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร เพราะจะได้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของหลักสูตร จะได้มีแนวทางในการวางแผนปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2546 โดยสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญในหลักสูตรไว้ดังนี้

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาไว้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก ซึ่งพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทุกประเภท ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา พัฒนาเด็กโดยเน้นการเล่นบนพื้นฐานของหลักการจัดกิจกรรม จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้อะไรต่ออะไรดำรงชีวิตตลอดจนประสานร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา สำหรับขอบข่ายของหลักสูตรกำหนดเป็น 2 ช่วง คือ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ซึ่งกำหนดให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการ โดยครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 2546:1-2)

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ (2546:5) ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐาน คุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ 2546:3)

หลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ(2546:5) ได้กำหนดหลักการในการศึกษาในระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความ

แตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรม

3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมนเน้นการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมี

ความสุข

5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มุ่งให้เด็กพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546:31)

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน
3. มีสุขภาพจิตที่ดีและมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบอบประชาชาติปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ อาจจะเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็เป็นได้ แต่จะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กช่วงอายุ 3 – 5 ปี ดังตารางที่ 4 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546: 10 – 15)

ตารางที่ 4 คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
<p>พัฒนาการด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิ่งและหยุดโดยไม่ล้ม - รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ - ใช้กรรไกรมือเดียวได้ - วาดและระบายสีอิสระได้ 	<p>พัฒนาการด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - รับลูกบอลด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ - ระบายสีไม่ชอบอยู่เฉย 	<p>พัฒนาการด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ - รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว - เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด

ตารางที่ 4 คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย (ต่อ)

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
		<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กล้ำมเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกทรงเท้า ฯลฯ - ยึดตัวได้คล่องแคล่ว
<p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงอารมณ์ตามความรู้สึกชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม - กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง 	<p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ - เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - ชอบทำทนายผู้ใหญ่ 	<p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม - ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

- ต้องให้มีคนฟัง คนสนใจ

พัฒนาการด้านสังคม

- รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง
- ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นต่างคนต่างเล่น)
- เล่นสมมติได้
- รู้จักรอยยิ้ม

พัฒนาการด้านสังคม

- แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง
- เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน – หลัง
- แบ่งของให้คนอื่น
- เก็บของเล่นเข้าที่

พัฒนาการด้านสังคม

- ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
- พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ทำความเคารพ
- รู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่
- รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

พัฒนาการด้านสติปัญญา

- สำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้

พัฒนาการด้านสติปัญญา

- จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้

พัฒนาการด้านสติปัญญา

- บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รูปร่าง จำแนก

ตารางที่ 4 คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย (ต่อ)

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
- บอกชื่อของตนเองได้	- บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้	และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้
- ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา	- พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง	- บอกชื่อ นามสกุล และอายุด้วยตนเองได้
- สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้	- หลังจากได้รับคำสั่งนั้น	- พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- สนใจนิทานและเรื่องราวต่างๆ	- สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง	- สนทนาโต้ตอบ/เล่าเป็นเรื่องราวได้
- ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่าย ๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้	- สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น	- สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น และแปลกใหม่
- รู้จักใช้คำถาม “อะไร”	- รู้จักใช้คำถาม “ทำไม”	- เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม
- สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ		

- อยากรู้อยากเห็นทุกอย่าง
รอบตัว

- นับสิ่งต่าง ๆ จำนวนมากกว่า
10 ได้

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามความต้องการ จุดหมายที่กำหนดไว้ กรมวิชาการ (2546 : 11)
จึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ดังตารางที่ 5
ตารางที่ 5 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

ช่วงอายุ	อายุ 3 – 5 ปี	สาระที่ควรเรียนรู้
	ประสบการณ์สำคัญ	
สาระการเรียนรู้	- ด้านร่างกาย	- เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก
	- ด้านอารมณ์และจิตใจ	- เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและ สถานที่แวดล้อมเด็ก
	- ด้านสังคม	- ธรรมชาติรอบตัว
	- ด้านสติปัญญา	- สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก

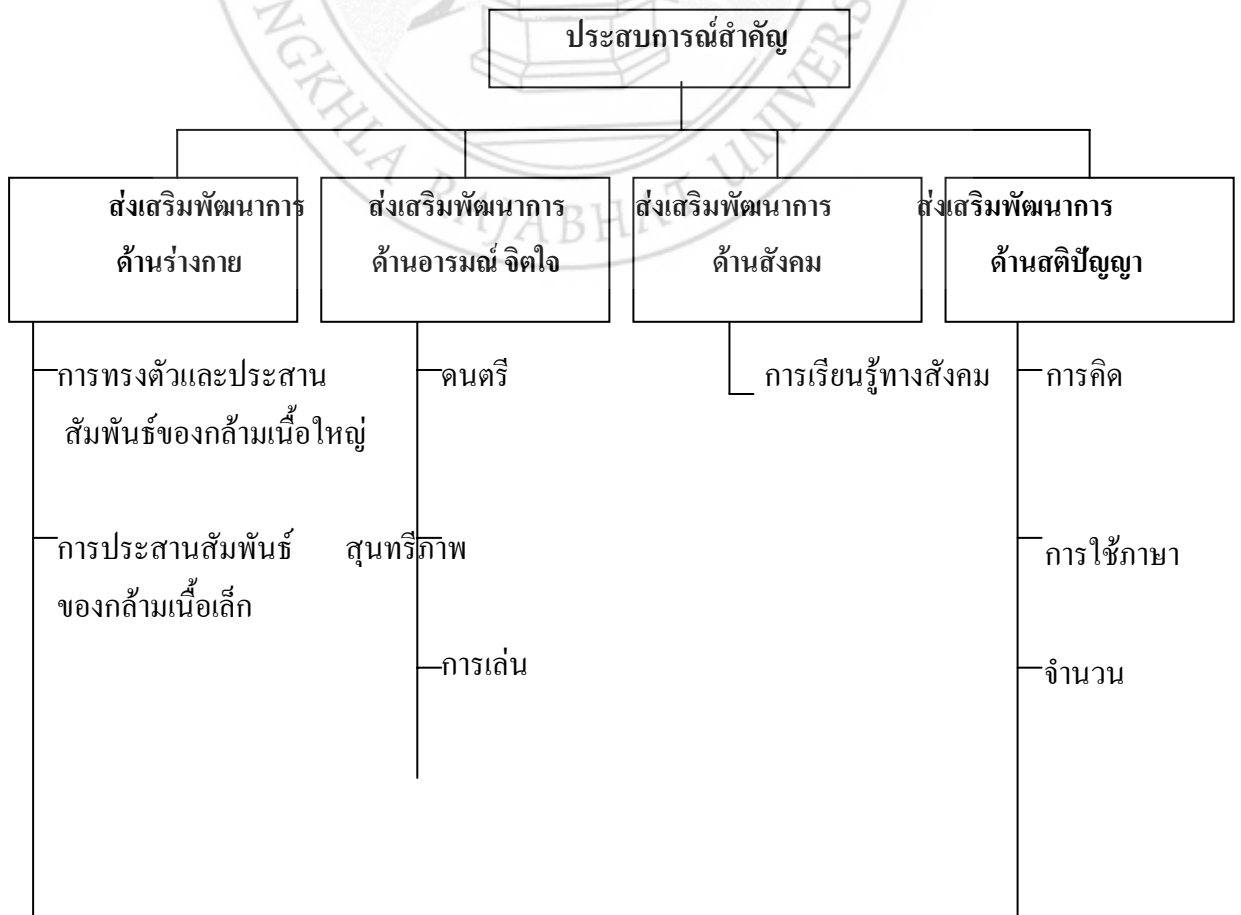
มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล และจากมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ แยกตามระดับอายุ ตลอดจนการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี อันจะนำไปสู่การวางแผน กำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ และการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 11)

สาระการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นตัวกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 11 – 14) จึงได้กำหนดสาระการเรียนรู้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วยประสบการณ์สำคัญ ดังแผนภูมิที่ 4

— การรักษาสุขภาพ

— คุณธรรม

— มิติสัมพันธ์
(พื้นที่/ระยะ)

— การรักษาความปลอดภัย

— การสังเกต
การจำแนกและ
การเปรียบเทียบ

— เวลา

แผนภูมิที่ 4 การกำหนดประสบการณ์สำคัญ

2. สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา แต่เป็นการให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญ ดังกล่าวข้างต้น โดยเนื้อหาสามารถยืดหยุ่นได้ตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3 – 5 ปี ควรเรียนรู้พอสรุปได้ ดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 การกำหนดสาระที่ควรรู้

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 39 – 43)

1. หลักการจัดประสบการณ์
 - 1.1 จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
 - 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต
 - 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
 - 1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก
2. แนวทางการจัดประสบการณ์

2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการเพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และ คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการคือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.9 จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไรการจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็ก มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่ เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้ สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ ทดลอง ศึกษาสถานประกอบการ หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสม กับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรม ทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอด ความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสื่อต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรม ทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรม ทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้ พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่น ต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

สร้างบรรยากาศและการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศและการเรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ปฐมวัย เนื่องจากเด็กวัยนี้จะสนใจสิ่งของอยู่ใกล้ ๆ ตัว ชอบเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง สัมผัสกับ สิ่งต่าง ๆ ดังนั้นการจัดเตรียมสภาพสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศอย่างเหมาะสม ความต้องการ ของเด็กจึงมีความสำคัญ เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 จึงจำเป็นต้องจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ ของหลักสูตรให้กับนักเรียนต้องคำนึงถึง

1. ความสะอาด ความปลอดภัย ร่มรื่น น่าอยู่
2. บรรยากาศในการเรียนรู้ เช่น การจัดมุมประสบการณ์ในชั้นเรียน

การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

การประเมินพัฒนาการ เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จของผู้เรียน รวมทั้ง ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

การประเมินพัฒนาการ คือ การติดตามและเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบว่าเด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาหรือไม่ เป็นอย่างไร

1. ความสำคัญของการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ เป็นกระบวนการประเมินพัฒนาการของเด็ก ซึ่งครูจำเป็นต้องทราบว่า เด็กมีพัฒนาการในแต่ละด้านอย่างไร สามารถทำอะไรได้บ้าง และเด็กมีพัฒนาการในการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทุกด้าน เช่น การจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ที่ต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล

2. ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

2.1 ศึกษาทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละช่วงอายุในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษา และชุมชน มีการกำหนดควิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 31)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 31 - 49) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย สถานศึกษาปฐมวัย จำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้า เป็นอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นสภาพที่พึงปรารถนา ในอนาคต มีเอกลักษณ์เป็นของสถานศึกษาของตน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธา ความคิดในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้การกำหนดวิสัยทัศน์ ควรเป็นการกำหนดร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาปฐมวัยพัฒนาเด็ก และกำหนดภารกิจ หรืองานหลักที่สำคัญ หรือวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ในระยะเวลาที่แน่นอน สำหรับเป้าหมายเป็นการกำหนดความคาดหวัง หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะให้เกิดกับเด็กปฐมวัย โดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้แล้ว นอกจากนี้การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยนั้นสามารถพิจารณากำหนดได้ตามความต้องการของสถานศึกษา โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.2 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 28 – 36)

การกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ ยึดมาตรฐานในจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลัก และกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุของเด็กที่สถานศึกษารับผิดชอบ เช่น 3 ขวบ 4 ขวบ 5 ขวบ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโต และมีสุขนิสัยที่ดี

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 น้ำหนัก ส่วนสูง และ เส้นรอบศีรษะ ตามเกณฑ์	น้ำหนักและส่วนสูง ได้สัดส่วนตามเกณฑ์ เส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ		
ตัวบ่งชี้ที่ 2 การรักษาสุขภาพ - อนามัยและ ความปลอดภัย	ยอมรับประทานอาหาร มีประโยชน์ ล้างมือได้ บอกความต้องการ เมื่อจะขับถ่าย	รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ได้บางชนิด ล้างมือหลังจากใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม พักผ่อนเป็นเวลา	รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ได้หลายชนิด ล้างมือหลังจากใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม และ ก่อนรับประทานอาหาร ขับถ่ายเป็นเวลา
	ปฏิบัติตนให้ปลอดภัย ระวังระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น		

ตารางที่ 7 มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และ

ประสานสัมพันธ์กัน

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1		วิ่งและหยุดได้โดยการเสีย	วิ่งอย่างรวดเร็วและหยุดได้
เคลื่อนไหวร่างกาย	วิ่งแล้วหยุดได้	การทรงตัวเล็กน้อย	โดยไม่เสีย
อย่างคล่องแคล่วและ			การทรงตัว
ทรงตัวได้ดี	กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้	กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้	กระโดดขาเดียวไปข้างหน้า
	เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้	เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้	ได้อย่างต่อเนื่อง
	เดินตามแนวที่กำหนดได้	เดินต่อเท้าไปข้างหน้าตาม	เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้
		แนวได้	อย่างคล่องแคล่ว
ตัวบ่งชี้ที่ 2	โยนลูกบอลได้	โยนลูกบอลไปข้างหน้าได้	โยนลูกบอลไปข้างหน้าได้
ใช้มือได้อย่าง			อย่างมีเป้าหมาย
คล่องแคล่ว	รับลูกบอลโดยใช้มือทั้งสอง	รับลูกบอลได้โดยไม่ใช้ลำตัว	รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้น
	และลำตัวช่วย	ช่วย	ได้
	ลากเส้นมีลักษณะเป็นวงกลม	เขียนรูปสี่เหลี่ยมมีมุมชัดเจน	เขียนรูปเป็นสามเหลี่ยมมีมุม
			ชัดเจน
	ตัดกระดาษขาดจากกัน ได้	ตัดกระดาษตามแนวเส้นได้	ตัดกระดาษตาม
	ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดใหญ่ได้	ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเล็กได้	แนวเส้นได้โดยไม่มีรอยหยัก
			ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเล็กได้

ตารางที่ 8 มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1		ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดี	
แสดงออกทางอารมณ์ อย่างเหมาะสมกับวัย และสถานการณ์	เริ่มแสดงออกทาง อารมณ์ได้เหมาะสม กับบางสถานการณ์	แสดงออกทางอารมณ์ ได้เหมาะสมกับ บางสถานการณ์	แสดงออกทางอารมณ์ ได้เหมาะสมกับ สถานการณ์
ตัวบ่งชี้ที่ 2	เริ่มมีความมั่นใจ ในตนเอง	มีความมั่นใจในตนเอง	มีความมั่นใจในตนเอง
ความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่น	ความพึงพอใจ ในตนเอง ชื่นชม ความสามารถและ ผลงานของตนเอง	พึงพอใจในตนเอง ชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเอง และผู้อื่นได้บ้าง	และกล้าแสดงออก พึงพอใจในตนเอง ชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเอง และผู้อื่น

ตารางที่ 9 มาตรฐานที่ 4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีวินัยในตนเองและ มีความรับผิดชอบ	เริ่มรู้จักเก็บของเล่น ของใช้ ทำงานที่ได้รับ มอบหมาย	เก็บของเล่นของใช้ เข้าที่ได้ รับผิดชอบงาน ที่ได้รับมอบหมาย	จัดเก็บของเล่น ของใช้ เข้าที่ได้เรียบร้อย มุ่งมั่นที่จะทำงาน ให้สำเร็จด้วยตนเอง
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริตและ ยอมรับความผิดพลาด ของตนเอง และผู้อื่น	เริ่มรู้ว่าของสิ่งใด เป็นของตนเองและ สิ่งใดเป็นของผู้อื่น เริ่มรู้จักการขอโทษ	ไม่แย่งหรือหยิบของ ผู้อื่นมาเป็นของตนเอง รู้จักขอโทษและ ให้อภัย	ไม่หยิบของผู้อื่น มาเป็นของตนเอง รู้จักขอโทษและ ให้อภัย
ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความเมตตากรุณา และช่วยเหลือแบ่งปัน	เริ่มแสดงความรัก เพื่อน และสัตว์ เริ่มแบ่งปันสิ่งของ	แสดงความรักเพื่อน และสัตว์เลี้ยง แบ่งปันและเริ่ม ช่วยเหลือผู้อื่น	แสดงความรักเพื่อน เด็กที่เล็กกว่า และ สัตว์ต่าง ๆ แบ่งปันและ ให้ความช่วยเหลือ ผู้อื่น
ตัวบ่งชี้ที่ 4 รู้จักประหยัด	ไม่ทำลายสิ่งของ เครื่องใช้	รักษาส่งของที่ใช้ ร่วมกัน	รู้จักใช้สิ่งของ/ เครื่องใช้/น้ำ/ไฟอย่าง ประหยัด

ตารางที่ 10 มาตรฐานที่ 5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว
และรักการออกกำลังกาย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 สนใจและมีความสุข กับศิลปะ ดนตรี และ การเคลื่อนไหว	สนใจและมีความสุขขณะทำงานศิลปะ		
ตัวบ่งชี้ที่ 2 แสดงออกทางด้าน ศิลปะ ดนตรี และ การเคลื่อนไหวตาม จินตนาการ	สนใจและมีความสุขกับเสียงเพลง ดนตรี และ การเคลื่อนไหว		
ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือแบ่งปัน	สร้างสรรคงานศิลปะ แสดงท่าทาง / เคลื่อนไหว ประกอบเพลง จังหวะ และดนตรี		
	สนใจและมีความสุขในการชม / เล่น / ออกกำลังกาย		

ตารางที่ 11 มาตรฐานที่ 6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ได้ด้วยตนเอง	เริ่มแต่งตัวด้วยตนเอง	แต่งตัวด้วยตนเอง	เลือกเครื่องแต่งกาย ของตนเองและแต่งตัว ด้วยตนเอง
	รับประทานอาหารได้ ด้วยตนเอง	รับประทานอาหารได้ ด้วยตนเอง	รับประทานอาหาร ด้วยตนเองอย่างถูกวิธี

โดยไม่หักเลอะเทอะ

ตารางที่ 12 มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ดูแลรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	สนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ทิ้งขยะถูกที่ ไม่ทำลายสาธารณะประโยชน์	ช่วยดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมรอบตัว
ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีสัมมาคารวะและ มารยาทตาม วัฒนธรรมไทย	แสดงความเคารพได้	รู้จักกล่าวคำขอขอบคุณ และขอโทษ	ปฏิบัติตนได้เหมาะสม ตามกาลเทศะ

ตารางที่ 13 มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 เล่นและทำงานร่วมกับ ผู้อื่น ได้	เริ่มรู้จักรอคอย	รู้จักรอคอย	รอคอยตามลำดับ ก่อนหลังได้ เล่นหรือทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มได้
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ปฏิบัติตนเบื้องต้นในการ	เริ่มปฏิบัติตาม ข้อตกลงง่าย ๆ		ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน

เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
ในระบอบประชาธิปไตย
อันมีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข

เริ่มรู้จักการเป็น
ผู้นำผู้ตาม

เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี

ตารางที่ 14 มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 สนทนาโต้ตอบ / สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ	สนทนาโต้ตอบ/ เล่าเรื่องด้วยประโยค สั้น ๆ ฟังและปฏิบัติตาม คำสั่งง่าย ๆ	สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องเป็นประโยค อย่างต่อเนื่อง ฟังและปฏิบัติตาม คำสั่งที่ต่อเนื่องได้	สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็นเรื่องราวได้ ฟังแล้วนำมาถ่ายทอด ได้
ตัวบ่งชี้ที่ 2 อ่าน เขียนภาพ และ สัญลักษณ์ได้	สนใจเรื่องที่ผู้อื่น อ่านให้ฟัง ขีดเขียนเส้นอย่างอิสระ ได้	เปิดและทำทำ อ่านหนังสือ ขีดเขียนเป็นเส้นคล้าย ตัวหนังสือ	เปิดและทำทำอ่าน หนังสือ พร้อมทั้ง เล่าเรื่องไปด้วย เขียนชื่อของตนเอง/คำ/ ข้อความที่ลอกแบบ หรือจำมา

ตารางที่ 15 มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีความคิดรวบยอด ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ	จำแนกสิ่งของได้ตามสี รูปทรง	จำแนกสิ่งของได้ตามสี รูปทรง ขนาด	จำแนกสิ่งของได้ตามสี รูปทรง ขนาด น้ำหนัก

ตัวบ่งชี้ที่ 2	ขอความช่วยเหลือ	พยายามแก้ปัญหาด้วย	พยายามหาวิธี
แก้ปัญหาในการเล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ	เมื่อมีปัญหา	ตนเอง หลังจากได้รับ คำชี้แนะ	แก้ปัญหาด้วยตนเอง
	เริ่มตัดสินใจในเรื่อง ง่าย ๆ	รู้จักตัดสินใจในเรื่อง ง่าย ๆ และเริ่มเรียนรู้ ผลที่เกิดขึ้น	ตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 16 มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1	สร้างผลงานตาม	สร้างผลงานตาม	สร้างผลงานตาม
ทำงานศิลปะตาม ความคิดของตนเอง	ความคิดของตนเอง	ความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียด เพิ่มขึ้น	ความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียด เพิ่มขึ้นและแปลกใหม่
ตัวบ่งชี้ที่ 2	แสดงท่าทางตาม	แสดงท่าทางตาม	แสดงท่าทาง เล่น
แสดงท่าทางตาม ความคิดของตนเอง	จินตนาการ	ความคิดจินตนาการ อย่างอิสระ	บทบาทสมมติ และ ความคิดสร้างสรรค์
ตัวบ่งชี้ที่ 3	เล่าเรื่องตามจินตนาการ	เล่านิทานหรือเรื่องราว ตามจินตนาการ	เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ ตนคิด หรือเล่าเรื่องราว ตามจินตนาการได้
เล่าเรื่องราวหรือนิทาน ตามความคิดของ ตนเอง			

ตาราง 17 มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 สนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว	ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจระยะเวลาสั้น ๆ มีความสนใจ ชอบให้อ่านหนังสือให้ฟัง	ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจได้นานขึ้นอย่างมีความสุข มีความสนใจในการอ่านเขียน	ร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจตั้งแต่ต้นจนจบอย่างมีความสุข รักหนังสือและมีความสุขในการอ่านเขียน
ตัวบ่งชี้ที่ 2 แสวงหาคำตอบด้วยวิธีการที่หลากหลาย	ใช้คำถามได้ แสวงหาคำตอบ / ข้อสงสัยต่าง ๆ	ถามคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่สนใจ แสวงหาคำตอบ / ข้อสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ	ถามคำถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่สนใจ แสวงหาคำตอบ / ข้อสงสัย ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย
	เริ่มเชื่อมโยงความรู้และทักษะต่าง ๆ ใช้ในชีวิตประจำวัน	เริ่มเชื่อมโยงความรู้และทักษะต่าง ๆ ใช้ในชีวิตประจำวันได้	เริ่มเชื่อมโยงความรู้ทักษะต่าง ๆ ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

ตารางที่ 18 ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปี

พัฒนาการ	มาตรฐาน	ตัวอย่าง ตัวบ่งชี้	ตัวอย่าง สภาพ ที่พึงประสงค์	ตัวอย่างสาระการเรียนรู้	
				สาระที่ควร เรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ
ระบุพัฒนาการ ว่าเป็นด้านใด อาทิ พัฒนาการ ด้านร่างกาย	นำมาตรฐาน ที่ระบุ ในจุดมุ่งหมาย หลักสูตรมาใส่ โดยพิจารณา ให้ตรงกับ พัฒนาการ เช่น ในช่องแรก ระบุพัฒนาการ ด้านร่างกายใน ช่องมาตรฐาน ควรนำ มาตรฐานที่ระบุ ไว้ในจุดหมาย ข้อที่ 1 หรือ 2 มาใส่ให้ตรงกัน	ระบุตัวบ่งชี้ ที่จะเป็นตัววัด เพื่อให้เกิด มาตรฐาน (ได้จากกรที่ บุคลากร ในสถานศึกษา ร่วมกันกำหนด จากมาตรฐาน ของหลักสูตร)	ระบุสภาพ ที่พึงประสงค์ ของเด็กแต่ละวัย โดยให้ สอดคล้องกับ ตัวบ่งชี้ที่ กำหนดไว้แล้ว	กำหนดสาระ ที่ควรเรียนรู้ สำหรับเด็ก โดยพิจารณา จากสาระ ที่หลักสูตร กำหนดไว้ 3 เรื่องด้วยกัน (สาระที่ควร เรียนรู้ในแต่ละ เรื่องไม่ จำเป็นต้องให้ ได้ครบทุก มาตรฐาน)	กำหนด ประสบการณ์ สำคัญที่คาดว่า จะเกิดจากการ ให้เด็กเรียนรู้ สาระต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว (แต่ละเรื่อง ไม่จำเป็นต้อง ทุกประสบการณ์ สำคัญ) โดยนำมาจาก หลักสูตรซึ่งได้ จัดกลุ่ม ประสบการณ์ สำคัญไว้

ตามพัฒนาการ
แต่ละด้าน
ดังนั้นต้องให้
สอดคล้องกับ
พัฒนาการ
ที่กำหนด

ตารางที่ 19 ตัวอย่างตารางการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปีสำหรับเด็กอายุ 4 ขวบ

พัฒนาการ	มาตรฐาน	ตัวอย่าง ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพ ที่พึงประสงค์	ตัวอย่างสาระการเรียนรู้	
				สาระ ที่ควรเรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ
ด้านร่างกาย	มาตรฐานที่ 1 ร่างกาย เจริญเติบโต ตามวัยและ มีนิสัยที่ดี	ตัวบ่งชี้ที่ 1 รู้จักรักษา สุขภาพอนามัย และ ความปลอดภัย	4 ขวบ - รับประทาน อาหาร ที่มีประโยชน์ ได้บางชนิด - ล้างมือ หลังจากใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม - จับถ่าย เป็นเวลา - พักผ่อน เป็นเวลา - ระมัดระวัง ความปลอดภัย ของตนเองและ ผู้อื่น	ตัวเด็ก - สุนัขที่ดีใน การรับประทาน อาหาร - การปฏิบัติ กิจวัตร ประจำวัน - การออกกำลังกาย	การรักษาสุขภาพ - การปฏิบัติ ตามสุขอนามัย การรักษา ความปลอดภัย - การรักษา ความปลอดภัย ของตนเองและ ผู้อื่นในกิจวัตร ประจำวัน

ด้านอารมณ์	มาตรฐานที่ 4	ตัวบ่งชี้ที่ 1			การเล่น
จิตใจ	มีคุณธรรม	มีวินัยในตนเอง	รับผิดชอบ	- การเล่น	- การเล่น
	จริยธรรม และมี	และมีความ	งานที่ได้รับ	- ความ	เป็นรายบุคคล
	จิตใจที่ดีงาม	รับผิดชอบ	มอบหมาย	รับผิดชอบ	การเล่น
			จนเสร็จ	ในห้องเรียน	เป็นรายกลุ่ม
				- การแต่งกาย	การเรียนรู้ทาง
				- การ	สังคม
				รับประทาน	- การปฏิบัติ
				อาหาร	กิจวัตร
					ประจำวัน
					ของตนเอง

ตารางที่ 19 ตัวอย่างตารางการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปีสำหรับเด็กอายุ 4 ขวบ (ต่อ)

พัฒนาการ	มาตรฐาน	ตัวอย่าง ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพ ที่พึงประสงค์	ตัวอย่างสาระการเรียนรู้	
				สาระ ที่ควรเรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ
ด้านสังคม	มาตรฐานที่ 6	ตัวบ่งชี้ที่ 1	- แต่งตัวได้ ด้วยตนเอง	สาระ	ประสบการณ์
	ช่วยเหลือตนเอง	ปฏิบัติกิจวัตร	- รับประทานอาหาร	ที่ควรเรียนรู้	สำคัญ
	ได้เหมาะสม	ประจำวันได้	ตนเองไม่หก		
	กับวัย	ด้วยตนเอง	และเทอะ		
ด้านสติปัญญา	มาตรฐานที่ 10	ตัวบ่งชี้ที่ 1	- จำแนกสิ่งของ ได้ตามสี	- ประสาท	การคิด
	มีความสามารถ	มีความคิดรวบ	รูปทรง ขนาด	สัมผัสทั้งห้า	- การรู้จัก
	ในการคิดและ	ยอดในการ			สิ่งต่าง ๆ
	แก้ปัญหาได้	เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ			ด้วยการมอง ฟัง
	เหมาะสมกับวัย				สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
					การสังเกต
					การจำแนกและ
					การเปรียบเทียบ

-
- การจับคู่
 - การจำแนก และ
 - การจัดกลุ่ม
 - การ
 - เปรียบเทียบ
 - การเรียงลำดับ
 - สิ่งต่างๆ
-

หมายเหตุ

1. สารที่ควรเรียนรู้ สามารถระบุเป็นหัวข้อเนื้อหา เช่น ชื่อผลไม้ รสผลไม้ เป็นต้น หรือระบุเป็นแนวคิด เช่น ผลไม้มีหลากหลายชนิด มีชื่อเรียกต่างกัน และมีรสต่างกัน
2. ประสพการณ์สำคัญที่นำมาจัดควบคู่กับสารที่ควรเรียนรู้ นั้น ไม่จำเป็นต้องนำมาทั้งหมด ทั้งนี้สามารถนำมาเฉพาะประสพการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดเท่านั้น แต่เมื่อเด็กนักเรียนรู้สาระทั้ง 4 เรื่อง โดยรวมแล้ว เด็กได้ประสพการณ์สำคัญทุกตัว

เพื่อให้เด็กบรรลุจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ เพราะประสพการณ์ที่เด็กได้รับบางอย่างอาจต้องใช้เวลา มาตรฐานบางข้ออาจไม่ปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 3 ขวบ 4 ขวบ แต่อาจไม่ปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 5 ขวบ นอกจากนี้ สารที่ควรเรียนรู้ควรเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่อง ในแต่ละปีควรยึดหลักการเรียนรู้เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กก่อน ควรประกอบด้วยสารที่ควรเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และสารที่ควรเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจ

2.2 กำหนดเวลาเรียน

เวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจะขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จะจัด 2 ภาคเรียน : 1 ปีการศึกษา หรือ 200 วัน : 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้เวลา 5 – 7 ชั่วโมงโดยประมาณ

2.3 การจัดทำแผนการจัดประสพการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสพการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนควรดำเนินการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 58 – 59)

2.3.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น ได้แก่ คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย

2.3.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

2.3.3 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญ และส่วนที่เป็นสาระ ที่ควรเรียนรู้ โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมากำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

2.3.4 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมที่ผู้สอนต้องการใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยศึกษา คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ สามารถเขียนได้หลายลักษณะ เช่น แผนการจัดประสบการณ์รายหน่วย รายสัปดาห์ หรือรายวัน ขึ้นอยู่กับความต้องการและวัตถุประสงค์ของครูผู้สอน รูปแบบของแผนการจัดประสบการณ์มี 2 ลักษณะ คือ แบบตารางและแบบความเรียง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2546 : 34)

องค์ประกอบของการจัดประสบการณ์

ในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 34 – 35) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ชื่อหน่วย ชื่อแผน วัน เดือน ปี และระยะเวลาในการจัดประสบการณ์ กำหนดโดยสถานศึกษาหรือเขียนตามรูปแบบที่นิยมโดยทั่วไป

2. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดอะไรบ้าง หลังจากจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์แล้ว ซึ่งบางจุดประสงค์สามารถกำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ได้หลายแผนการจัดประสบการณ์

3. สาระการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สาระที่ควรเรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนนี้ ได้วิเคราะห์และกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้รายปี ทั้งนี้สาระที่ควรเรียนรู้สามารถเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของเด็ก ตลอดจนสถานการณ์ปัจจุบัน สำหรับประสบการณ์สำคัญจะต้องส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

4. กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถออกแบบได้หลายลักษณะ ซึ่งอาจจัดโดยใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ทั้งนี้อาจเรียกชื่อกิจกรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมประจำวันในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมทั้งการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก อารมณ์ จิตใจ ปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม สังคมนิสัย การคิด ภาษา การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมประจำวัน อาจนำนวัตกรรมทางการศึกษาปฐมวัยมาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา สภาพแวดล้อม และธรรมชาติของเด็กปฐมวัย ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

5. สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และ นอกสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์ในแต่ละแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

6. การวัดผลและประเมินพัฒนาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการจัดประสบการณ์จะต้องให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ฉะนั้นการวัดและประเมินพัฒนาการจะต้องวัดและประเมินให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินพัฒนาการ ควรเป็นเครื่องมือที่วัดเด็กปฐมวัยได้ตามสภาพจริง

7. บันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์ การบันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะสามารถตรวจสอบได้ว่า การจัดประสบการณ์ในแต่ละครั้งนั้นบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน คือ

- 7.1 ผลการจัดประสบการณ์
- 7.2 ปัญหาที่เกิดขึ้น
- 7.3 วิธีการแก้ปัญหา ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การจัดประสบการณ์มี

ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร เป็นการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับแผนการจัดประสบการณ์ และวิธีการจัดประสบการณ์

2.4 การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งความสนใจและความสามารถ และสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัย เป็นหลักในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยควรกำหนดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงอายุให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้สอนต้องกำหนดการจัดประสบการณ์ให้เป็นรูปธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาของตน (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 42)

2.5 กำหนดการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจะกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียนที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดกับเด็ก ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนของสถานศึกษาปฐมวัย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายประกอบ ซึ่งแผนผังสภาพแวดล้อมสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงหลักการจัดสภาพแวดล้อม ในสถานศึกษาปฐมวัยที่มีทั้งมุมเล่น ศูนย์เล่นต่าง ๆ นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพถือว่า มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หลักสูตรสถานศึกษาควรเขียนให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนจะได้ถือเป็นหลักปฏิบัติ ในสถานศึกษาของตน (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 46)

2.6 กำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยสื่อและแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนในระดับปฐมวัยควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ อาจจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเด็กมาใช้ให้เป็นประโยชน์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 46)

2.7 การประเมินพัฒนาการ สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน โดยให้สอดคล้องกับการประเมินพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งให้หลักการดังนี้

2.7.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก

2.7.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี

2.7.3 สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน

2.7.4 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจัดบันทึกไว้

เป็นหลักฐาน

2.7.5 ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

วิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุด และใช้กับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและบันทึกข้อมูล เก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกสั้น แบบสังเกต แบบมาตรวัดประมาณค่า ฯลฯ ควรเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจทำในรูปแบบของแฟ้มผลงานเด็ก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 47)

จากแนวการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 มาตรฐาน มีการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี กำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน

การดำเนินการใช้หลักสูตร

ในการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 23 – 24) ได้กำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

การเตรียมการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเริ่มต้นใช้หลักสูตรใหม่แทนที่หลักสูตรเก่า การนำหลักสูตรไปใช้จะได้ผลมากน้อยเพียงใดนั้นต้องมีการเตรียมการหลายด้าน ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมด้านเอกสารประกอบหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545 : 6) ได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร 6 รายการ เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียนได้ตรงตามจุดหมาย และเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่

- 1.1 แนวทางการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา
- 1.2 คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 1.3 คู่มือการบริหารจัดการแนะแนว
- 1.4 คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้
- 1.5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 1.6 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.7 การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร

สัจด์ อุทรานันท์ (2549 : 24) ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรว่าเป็นงานที่สำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะได้ให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรผู้ใช้หลักสูตรให้เข้าใจจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากรควรประกอบด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การที่จะให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย โรงเรียนควรจะได้มีการเตรียมครูก่อนเข้าชั้น ดังนี้

- 1.1 จัดประชุมชี้แจงหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมที่จะใช้ในการสอนแต่ละระดับให้เป็นที่พอใจ
 - 1.2 จัดสัมมนาให้ความรู้ทางวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจหลักสูตร หลักการสอน แผนการสอน เนื้อหาวิชา และกิจกรรมที่จะใช้สอน
 - 1.3 จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อให้มีความเข้าใจ มองเห็นปัญหาเตรียมวิธีการแก้ปัญหาเพื่อให้ครูมีความมั่นใจในการสอน
 - 1.4 จัดให้มีการสาธิตการสอน จัดอุปกรณ์การสอน จัดตารางการสอนร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันดูการสาธิต ให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
 - 1.5 จัดศึกษานอกสถานที่ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้มีประสบการณ์มากขึ้น จากการศึกษาดูงานโรงเรียนอื่น ๆ ศึกษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่นเพื่อทราบถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่น เพื่อนำมาสอนให้ตรงกับความเป็นอยู่ของเด็กในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย
 - 1.6 รวบรวมอุปกรณ์และแหล่งวิชาการ ตลอดจนวิทยากรต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้าน ที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนได้
1. การเตรียมความพร้อมด้านสื่อการสอน

การเตรียมสื่อ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะถ้าครูมีการเตรียมสื่อไว้พร้อม การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งกรมสามัญศึกษา (2543 : 44) ได้เสนอแนวทางให้ผู้บริหารได้พิจารณาจัดบริการอุปกรณ์การสอนดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2543 : 44) ได้เสนอแนะแนวทางให้ผู้บริหารได้พิจารณาจัดบริการอุปกรณ์การสอน ดังนี้

1.1 การจัดศูนย์บริการ โสตทัศนอุปกรณ์เพื่อบริการสาขาวิชาต่าง ๆ
1.2 จัดแหล่งวัสดุอุปกรณ์ตามลักษณะวิชานั้น ๆ
1.3 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย และปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้วให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้อยู่เสมอ

1.4 การสำรวจ วิเคราะห์ความต้องการวัสดุอุปกรณ์ในรายวิชาต่าง ๆ
1.5 การฝึกฝนอบรมครูประจำการให้ความรู้ ทักษะในการใช้และบำรุงรักษา

สื่อวัสดุอุปกรณ์

1.6 กระตุ้นให้ครูสนใจในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้มากยิ่งขึ้น
2. การเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ
การบริหารอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 34) ได้กล่าวถึงการจัดอาคารสถานที่และบริเวณให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และความเป็นระเบียบ ควรจะได้รับความเอาใจใส่ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้และยังต้องจัดบริเวณให้ร่มรื่นเป็นแรงจูงใจให้อยากมาโรงเรียน ให้นักเรียนและครูผู้สอนมีความ

หวงแหนและภาคภูมิใจโรงเรียนของตนที่เรียกว่า การจัดบรรยากาศนอกห้องเรียน นอกจากนี้การจัดอาคารสถานที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุด คือ การจัดห้องเพราะห้องเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นอย่างมาก ส่วนแหล่งวิทยาการที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนได้แก่

2.1 ห้องสมุด อาจเป็นห้องสมุดของโรงเรียนหรือมุมต่าง ๆ ในห้องเรียนที่จัดแสดงแหล่งความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า

2.2 การจัดนิทรรศการหรือการแสดงต่าง ๆ ที่โรงเรียนหรือหน่วยงานเป็นผู้จัด

2.3 วิทยากร อาจเป็นครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในท้องถิ่น ข้าราชการอื่น ๆ ที่จะมาให้ความรู้แก่นักเรียน

3. การเตรียมความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมาก เพราะโรงเรียนต้องทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกฝ่ายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีความแตกต่างกันทั้งฐานะ ระดับอายุ และความรู้ หากโรงเรียนได้ทำการประชาสัมพันธ์อย่างดี มีความเข้าใจจะทำให้เกิดความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง จริงจังก็จะมีส่วนช่วยให้บรรยากาศในโรงเรียนมีความราบรื่น เรียบร้อย การประชาสัมพันธ์ต้องทำทั้งกับผู้ร่วมงานภายในและผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอก ดังต่อไปนี้

3.1 การทำความเข้าใจกับผู้ร่วมงาน ตั้งแต่ผู้บริหาร ไปจนถึงนักเรียน และนักการศึกษา โรงเรียน ควรจะเข้าใจจุดหมายของการทำงานแต่ละอย่างตรงกันเสียก่อน ควรจะขึ้นกับการ

ประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารหรือผู้ควบคุมโครงการนั้น ๆ พิจารณาว่าคนไหน ควรจะเข้าใจขั้นตอนของงานเรื่องใดแค่ไหน เพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องเต็มที่

3.2 สร้างความเข้าใจกับบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกมีความสำคัญยิ่ง ก็คือ ผู้ปกครองนักเรียน เพราะว่าผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องระบบการศึกษา แผนการศึกษาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน หรือการวัดและประเมินผลใด ๆ ทั้งสิ้น หากทางโรงเรียนไม่ประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจ นอกจากจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือสนับสนุนเรื่องการเรียนการสอนแล้ว ยังถูกต่อต้านในบางกรณีอีกด้วย

ธำรง บัวศรี (2543 : 24) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้สำเร็จ ต้องมีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร ทำให้หลายรูปแบบ เช่น การแจกเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน การประชุมสัมมนา เป็นการบอกกล่าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบว่า สิ่งเปลี่ยนแปลงไปคืออะไร จะมีประโยชน์อย่างไร และจะมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของเขาอย่างไร

2. การเตรียมบุคลากร ได้แก่ การเตรียมครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 การเตรียมครูผู้สอน ครูผู้สอนเป็นผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับนักเรียนจริง ๆ ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตร การเตรียมครูผู้สอนอาจทำได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุม สัมมนา การประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น

2.2 การเตรียมผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับครูผู้สอน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในหลักสูตรให้มาก เพราะเป็นผู้ที่ควบคุมกำกับ แนะนำและส่งเสริมครูให้ทำหน้าที่อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การเตรียมผู้บริหารต้องทำทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ

หลักสูตร และในด้านการวิเคราะห์ว่าความรู้ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ครูมีอยู่แล้วนั้น เหลือมลั้กันมากน้อยเพียงใด และจะขจัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างไร

3. การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เครื่องมืออุปกรณ์และอาคารสถานที่ หลักสูตรใหม่ย่อมต้องการสิ่งใหม่ ๆ หลายอย่าง ดังนั้นจะต้องมีการจัดหาไว้ให้พร้อม โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและท้องถิ่น

4. การเตรียมระบบบริหารของสถานศึกษา ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่มีใช้อยู่ นั้น ช่วยในการใช้หลักสูตรคล่องตัวหรือไม่ ถ้ามีอะไรติดขัดไม่สะดวกก็ควรแก้ไข

5. การเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย ปัญหาในการวางแผนงบประมาณก็คือ จะใช้อย่างไร จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

6. การเตรียมชุมชนและสังคม การที่ชุมชน และสังคมจะสนับสนุนก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจ และตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของหลักสูตร จึงต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ เป็นระบบ และถูกต้องเหมาะสม

จากแนวคิดของนักการศึกษาด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตร สรุปได้ดังนี้

1. ก่อนใช้หลักสูตรสถานศึกษาต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ เป็นระยะ ๆ
2. การเตรียมบุคลากร คือ ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการใช้หลักสูตร
3. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ งบประมาณให้เพียงพอ
4. เตรียมชุมชน คือ ให้ชุมชนมีความตระหนักว่าหลักสูตรมีประโยชน์ต่อบุตรหลานและชุมชน

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนทฤษฎี การนำไปใช้เปรียบเสมือนภาคปฏิบัติ เมื่อทั้งทฤษฎีและปฏิบัติจะต้องควบคู่และสอดคล้องกันนั้นใด หลักสูตรและการนำไปใช้ก็ต้องสอดคล้องกันนั้นนั้น (สันต์ ธรรมบำรุง 2547 : 119) การนำหลักสูตรไปใช้เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่ระดับกระทรวงถึงสถานศึกษา ทุกฝ่ายมีความเกี่ยวข้องในแต่ละส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น หน่วยงานส่วนกลาง เกี่ยวข้องในด้านการบริหารและบริการหลักสูตรกับการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวข้องในด้านการบริหารและการบริหาร

หลักสูตร ครูผู้สอนเกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนการสอน (สุนีย์ ภูพันธ์ 2546 : 218) ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้นต้องมีกรเตรียมความพร้อมหลายด้าน เช่น การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การบริการวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการนำหลักสูตรไปใช้ และเมื่อนำไปใช้แล้วต้องมีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นบรรลุผลตามจุดหมายและเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย และที่สำคัญที่สุดคือ ครูผู้สอน

ความหมายการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของหลักสูตร เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 221) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หมายถึง การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ไปจนถึงการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนิน ไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ในทำนองเดียวกัน อัมภา บุญช่วย (2537 : 20) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นกระบวนการการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 50 – 58) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมแบบบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนา

ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้แต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกกิจกรรมต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จะจัดต้องยืดหยุ่นให้มีสาระการเรียนรู้ที่เด็กสนใจและสาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนด โดยมีหลักสูตร และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1.1 หลักการจัดประสบการณ์

ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย มีหลักการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1.1.1 จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยรวม
อย่างต่อเนื่อง

1.1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล และบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและ
ผลผลิต

1.1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และ
เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

1.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย มีแนวทางการจัดดังนี้

1.2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ
เหมาะสมกับอายุวุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ

1.2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้
คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต
สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

1.2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะ
และสาระการเรียนรู้

1.2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือ
กระทำ และนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับ
เด็ก

1.2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่
ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำ
กิจกรรม แบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

1.2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่
หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

1.2.7 จัดประสบการณ์เสริมลักษณะนิสัยที่ดี และทักษะการใช้
ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง

1.2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

1.2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนเพื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

1.2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัย
ในชั้นเรียน

1.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมดังนี้

1.3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1) กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3) กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

1.3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่อง

เล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อม ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาท และปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจ ได้รับการตอบสนองความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัย รักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่ เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าแหล่งข้อมูล ด้านต่าง ๆ ทดลอง ศึกษา นอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอด ความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และ บุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

2 ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้

สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้สอนไปสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เรานามธรรมชาติเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง (กรทรวงศึกษาธิการ 2546 : 74 - 80)

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

สื่อประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ควรมีสื่อทั้งที่เป็นประเภท 2 มิติ หรือ 3 มิติ ที่เป็นสื่อของจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก สื่อสะท้อนวัฒนธรรม สื่อที่ปลอดภัยต่อตัวเด็ก สื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน สื่อที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้เป็นประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยการจัดการใช้สื่อเริ่มต้นจากสื่อของจริง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง และสัญลักษณ์ ทั้งนี้การใช้สื่อต้องเหมาะสมกับวัย และความต้องการของเด็กที่หลากหลาย

การเลือกสื่อกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 80 - 81) ได้กำหนดแนวทางการเลือกสื่อไว้ดังนี้

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
3. เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ หรือสภาพของสถานศึกษา
4. มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้หลายกิจกรรม
5. มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย
6. มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช่สีสะท้อนแสง
7. เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
8. เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
9. เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึกและส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็นและกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ

การจัดหาสื่อ ในการดำเนินการจัดหาสื่อ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 71) ได้กล่าวถึงการจัดหาสื่อไว้ดังนี้

1. จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของสถานศึกษาของรัฐบาลหรือสถานศึกษาเอกชน ฯลฯ

2. จัดซื้อสื่อและเครื่องเล่น โดยการวางแผนการจัดซื้อตามลำดับความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางสถานศึกษาสามารถจัดสรรให้ และสอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์

3. ผลิตสื่อและเครื่องเล่นขึ้นใช้เอง โดยใช้วัสดุที่ปลอดภัย และหาง่ายเป็นเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กระดาษแข็งจากลังกระดาษ รูปภาพจากแผ่นป้ายโฆษณา รูปภาพจากหนังสือนิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น

การประเมินพัฒนาการ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อพัฒนาต่อไป ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 84) ได้ให้ความหมายของการประเมินพัฒนาการว่า หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะที่ทำกิจกรรม แล้วจดบันทึกในเรื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้น หรือกำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในแต่ละครั้ง เป็นข้อมูลในการพัฒนากิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน และครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินพัฒนาการเด็ก จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการเด็กวัย 3 – 5 ปี เป็นอย่างดี และต้องเข้าใจโครงสร้างของการประเมินอย่างละเอียดว่าจะประเมินเมื่อไร และอย่างไร ต้องมีความสามารถในการเลือกเครื่องมือ และวิธีการที่จะใช้ได้อย่างถูกต้อง จึงจะทำให้ผลของการประเมินนั้นเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การประเมินพัฒนาการอาจทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่ง่ายต่อการปฏิบัติและนิยมใช้กันมาก คือ การสังเกต ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องและบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ อาจกล่าวได้ว่า ผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็กต้องคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

หลักการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ในการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 84 - 96) ได้กำหนดหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กไว้ ดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก

2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือ และจัดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ได้กำหนดขั้นตอนการประเมินพัฒนาการไว้ ดังนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังปรากฏในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 อย่างละเอียด จึงทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้อง และตรงตามความจริง

2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมที่เหมาะสมที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก การบันทึกรายวัน เหมาะกับการบันทึกกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน การบันทึกการเลือกของเด็ก เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกลักษณะเฉพาะ หรือปฏิกริยาที่เด็กมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ

3. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

4. ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้ง มิใช่ครั้งเดียว หรือนำผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินคู่ได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ เช่น ประเมินการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 3 ปี ปรากฏว่ายังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ ก็ต้องมาตีความว่ากำลังขาของเด็กยังมีไม่พอที่จะเดินสลับเท้าขึ้นบันได อาจสรุปได้ว่าพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัย ต้องจัดกิจกรรมกล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป

5. รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใด

สำหรับรายงาน เช่น ต้องรายงานผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมหรือ
ประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างไร เป็นไป
ตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการต่อไป
โดยสถานศึกษาจะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนใช้สมุดรายงานนั้นเป็นเครื่องมือหรือ
แบบรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้สอนมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง

เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก็อาจจะเขียนเพิ่มเติมลงไปในสมุดรายงาน และต้องคำนึงไว้
เสมอ ไม่ว่าจะใช้แบบรายงานใด ข้อมูลควรจะมี ความหมายเกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญ การ
บันทึกข้อความลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนควรใช้ภาษาในทางสร้างสรรค์มากกว่า
ในทางลบ

6. การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักว่าการทำงาน
ร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายาม
มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้สอนจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานศึกษา ขอบคุนสำหรับ
ความร่วมมือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็ก พுகคุยด้วยตนเองหรือทางโทรศัพท์
สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเอง และต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้สอน
ในการพัฒนาเด็กของตน

การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จาก
สถานศึกษาไปสู่นบ้าน และจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็น
ที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับ
ตัวเด็ก ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการเด็ก
ทุกคนได้อย่างดี สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่
การสนทนาด้วยตนเองทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น
เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ตู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครอง
อาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่านิทาน ร้องเพลง และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง
ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่น ๆ อีกมากมาย
ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
ในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

จากแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ว่าสถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรสถานศึกษา
ที่ได้จัดทำขึ้นไปใช้ โดยมีผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตร
ที่กำหนดไว้ และเมื่อดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาแล้ว ให้มีการประเมินผลเพื่อให้รู้ว่าการจัด
การศึกษาให้กับผู้เรียนบรรลุเป้าหมายหรือไม่

ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 16) กล่าวถึง ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. ปัญหาด้านครู

1.1 ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวหลักสูตร และขาดหลักสูตรกับเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร ฯลฯ ซึ่งทำให้การสอนของครูไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.2 ครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ยังคงยึดวิธีการสอนแบบ “ยึดตัวครูเป็นศูนย์กลาง” ในการสอน

1.3 ครูไม่มีเวลาศึกษาหลักสูตรก่อนสอน

2. ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน

2.1 ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรน้อย ทำให้ไม่สามารถสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร

2.2 ผู้บริหารไม่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแก่ครูหรือนิเทศน้อยไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง

2.3 ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนการใช้หลักสูตรของคณะครู เช่น การจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตรประเภทต่าง ๆ และการจัดหาจัดทำวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอกับความต้องการของครู การจัดครูเข้าสอนไม่เหมาะสม การไม่ได้สนับสนุนพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เป็นต้น

3. ปัญหาด้านหน่วยงานส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

3.1 ส่งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบล่าช้า และไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน

3.2 ขาดการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยเฉพาะกับผู้ปกครอง ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือกับการใช้หลักสูตร

3.3 ขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนการใช้หลักสูตร

3.4 การฝึกอบรมให้ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้แก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่ทั่วถึง และไม่ตรงกับความต้องการของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

จากปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ว่า ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ยังคงยึดวิธีสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางในการสอน ส่วนผู้บริหารจะมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรน้อย ผู้บริหารไม่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแก่ครู ส่วน

ด้านหน่วยงานส่วนกลาง มีปัญหาเรื่องการส่งเอกสารหลักสูตรล่าช้า ขาดการประชาสัมพันธ์ หลักสูตรให้ชุมชนทราบ และขาดการฝึกอบรมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

ในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่ง ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 7 – 11) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องสร้างทรัพยากรของตนเองที่เรียกว่าหลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารมีหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรมาประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ได้แก่

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

1.2 จัดอบรมบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินการ ได้กำหนดให้สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฎระเบียบ

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

- 2.1 ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดทำหลักสูตร
- 2.3 กำหนดโครงสร้างหลักสูตร
- 2.4 กำหนดการจัดประสบการณ์
- 2.5 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 2.6 การประเมินพัฒนาการ
- 2.7 การกำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้
- 2.8 การบริหารจัดการหลักสูตร

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

- 3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 3.2 จัดหา เลือกใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
- 3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้
- 3.4 วัดผลและประเมินผล
- 3.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

ให้ดำเนินการใช้หลักสูตรที่ได้จัดทำไว้แล้ว ตามภารกิจที่ 2 และ 3

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ให้นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

ให้สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงานเขตพื้นที่การศึกษา

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุง พัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตร

สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มา

ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตร

สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนากระบวนการบริหาร

จัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากภารกิจทั้ง 7 ภารกิจในการบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการบริหารหลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงาน และการเขียนรายงานเขตพื้นที่การศึกษา และการปรับปรุง พัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จำเป็นต้องดำเนินการให้ครบทุกขั้นตอน

บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นการดำเนินการเมื่อนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 102) ได้กล่าวถึงบทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติ ให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครองและชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยในระบบสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาท ดังนี้

1.1 ศึกษาความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2 คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยงอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณสมบัติของบุคลากร ดังนี้

1.2.1 มีวุฒิทางการศึกษาด้านการอนุบาลศึกษา การศึกษาปฐมวัย หรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2.2 มีความรักเด็ก จิตใจดี มีอารมณ์ขันและใจเย็น ให้ความเป็นกันเองกับเด็กอย่างเสมอภาค

1.2.3 มีบุคลิกภาพของความเป็นผู้สอน เข้าใจ และยอมรับธรรมชาติของเด็กตามวัย

1.2.4 พุดจาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้

1.2.5 มีความเป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักประหยัด

1.2.6 มีความอดทน ขยัน ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่และการปฏิบัติต่อเด็ก

1.2.7 มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักรับฟัง พิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก และตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลด้วยความเป็นธรรมชาติ

1.2.8 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์

1.3 ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษา ให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และปฏิบัติกรรับเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนด

- 1.4 ส่งเสริมให้ผู้สอน และผู้ที่ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเอง มีความรู้ความก้าวหน้าอยู่เสมอ
- 1.5 เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยร่วมให้ความเห็นชอบกำหนด วิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กทุกช่วงอายุ
- 1.6 สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.7 จัดให้มีข้อมูลข่าวสารสนเทศเกี่ยวกับเด็ก งานวิชาการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 1.8 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
- 1.9 นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีระบบนิเทศภายในอย่างมีระบบ
- 1.10 กำกับติดตามให้มีการประเมินคุณภาพในสถานศึกษาและนำผลจากการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็ก
- 1.11 กำกับ ติดตาม ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก บริบทสังคมและให้มีความทันสมัย
2. บทบาทของครูผู้สอนระดับปฐมวัย
- 2.1 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการ ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้การดำเนินการสอนเป็นไปด้วยดี ครูผู้สอนจึงมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้
- 2.2 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้
- 2.2.1 ประสพการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็ก ที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเด็กเอง และผู้สอนกับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน
- 2.2.2 เสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อม ศักยภาพของตัวเด็กและหลักทาง วิชาการ ในการผลิต กระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้ว่ามีเหตุผล
- 2.2.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองด้วย วิธีการศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง
- 2.2.4 จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้ เด็ก ทำกิจกรรมได้เต็มศักยภาพ และความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล

- 2.2.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัด การเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- 2.2.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2.2.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้สอนและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ
- 2.2.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง และนำผล การประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มศักยภาพ
- 2.3 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก
- 2.3.1 สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
- 2.3.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
- 2.3.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเองและกล้า แสดงออก
- 2.3.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี
- 2.3.5 จำแนกพฤติกรรมเด็ก และสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหา เฉพาะบุคคล
- 2.3.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มศักยภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
- 2.4 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน
- 2.4.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับสภาพ บริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
- 2.4.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่ เด็ก
- 2.4.3 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรกระบวนการ เรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
- 2.4.4 พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มี วิสัยทัศน์และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร
- 2.5 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

2.5.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

2.5.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม

2.5.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3. บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย นอกจากครูเป็นผู้ดำเนินการสอนโดยตรงแล้ว ผู้ปกครองควรมีบทบาทดังนี้

3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา และให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก

3.2 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กเต็มศักยภาพ

3.3 เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้

3.4 สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3.5 อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

3.6 ปกป้องและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนการส่งเสริมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.7 เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และการมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

3.8 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้น ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

4.1 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา
สมาคมชมรมผู้ปกครอง

4.2 มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการ
ดำเนินการของสถานศึกษา

4.3 เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จาก
สถานการณ์จริง

4.4 ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

4.5 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานประเพณี
ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

4.6 ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่ง
วิทยากรของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

4.7 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
ทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

จากบทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร สรุปได้ว่า ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อ
แม่ ผู้ปกครอง และชุมชนต่างมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและ
มีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นสองส่วนคืองานวิจัยในประเทศ
และงานวิจัยในต่างประเทศซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อประกอบการทำวิจัย ดังนี้

ดร.ณิ ทองสร้าง (2547:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตร
สถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่ายวิทยา
เขตสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง พบว่า ระดับปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
พุทธศักราช 2546 ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดเขตพื้นที่

การศึกษาพัทลุง ด้านการเตรียมความพร้อมการใช้หลักสูตรและด้านการดำเนินการใช้หลักสูตรโดยภาพรวมและรายองค์ประกอบมีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ส่วนด้านการจัดทำหลักสูตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” แต่เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมาย การกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ตามทัศนะของผู้บริหารอยู่ในระดับ “น้อย” ส่วนด้านอื่นๆอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ส่วนตามทัศนะของครูผู้สอน พบว่าการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจและเป้าหมาย การกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และเวลาเรียน การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์มีปัญหาอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ส่วนด้านอื่นๆมีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย”

กนกขวัญ ประชุมพรรณ (2546:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาลจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ทั้ง 7 ด้าน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุดดังนี้

1. ด้านการเตรียมการพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนส่วนมากจัดอบรมครูในการพัฒนาหลักสูตร
 2. การพัฒนาหลักสูตร โรงเรียนส่วนมากกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ในการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
 3. ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร โรงเรียนส่วนมากจัดประชุมครู เพื่อวางแผนการใช้หลักสูตร
 4. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ โรงเรียนส่วนมากจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์การเล่นกับเพื่อน
 5. ระดับการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล โรงเรียนส่วนมากมักนิเทศภายในโดยครูผู้สอนประชุมร่วมกันเพื่อพัฒนาการสอน
 6. ด้านการสรุปผลการดำเนินการ โรงเรียนส่วนมากมีวิเคราะห์และสรุปผลดำเนินงานเพื่อการพิจารณา
 7. ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนส่วนมากทำผลการดำเนินงาน
- ส่วนการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผู้ปกครองคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นหน้าที่ของโรงเรียนครูขาดความรู้ในการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ให้มีการวางแผนการนิเทศ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนให้หลากหลาย ขาดการประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพ ขาดการวิเคราะห์สรุปผล ขาดข้อมูลพื้นฐานสำหรับปรับปรุงหลักสูตร

ไทรนาถ ศรีจันทร์ (2548:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่อยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่นคือ ด้านการสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

2. ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนระดับปฐมวัยและประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ในภาพรวมให้แตกต่างกันแต่ความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับปฐมวัย และประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาและระดับการดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาพบประเด็นปัญหา คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาปฐมวัย และครูเป็นครูจ้างสอนชั่วคราว คณะกรรมการบริหารหลักสูตรขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาและมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา คือ สถานศึกษาควรจัดให้มี 1) ครูผู้สอนที่จบการศึกษาในสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย 2) อบรม ประชุม สัมมนา เพื่อพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย 3) การประเมินผลการใช้หลักสูตร นิเทศ ติดตามผล และปรับปรุงพัฒนาโดยให้โรงเรียนเน้นคุณภาพ

นพรัตน์ ผลเต็ม (2546:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นผู้ปกครองต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่าผู้ปกครองเด็กมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน โดยเรียงลำดับระดับความคิดเห็นผู้ปกครองเด็กต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาปฐมวัยเรียงลำดับจากสูงสุดไปหาต่ำสุดตามลำดับดังนี้ 1) ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม 2) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 3) ด้านการสร้างสภาพแวดล้อม 4) ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ 5) ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 6) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวของเด็ก การบริหารจัดการสถานศึกษาปฐมวัยที่ผู้ปกครองเด็กเห็นว่ามีปฏิบัติมากกว่าด้านอื่น คือการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ส่วนการบริหารจัดการการศึกษาปฐมวัยที่ผู้ปกครองเด็กเห็นว่ามีปฏิบัติน้อยกว่า การบริหารจัดการด้านอื่นคือ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวของเด็ก

งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยในต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อประกอบการทำวิจัยมีดังนี้

วิวัฒน์ สัมฤทธิ์รัชฌาศัย (2540 : 27 ; อ้างจาก UNESCO , 1978 : 66) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ ออสเตรเลีย บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และขาดการติดตามการใช้หลักสูตรของครู นอกจากนั้นหลักสูตรยังขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลน เอกสารหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ภาระสุดท้าย คือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

ว่าที่ร้อยตรี อำพล แดงอ่อน 2548 : 34 ; อ้างจาก Wellman , 1988 : 1427 – A) ได้ศึกษา เรื่ององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรภาษาอังกฤษในฐานะที่เป็นภาษาที่สองไปใช้ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐนิวยอร์ก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูผู้สอน จำนวน 964 คน ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การสนับสนุนจากผู้บริหาร โรงเรียน การรับรู้เกี่ยวกับหลักสูตรของครูเอง ความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ และเวลาที่สอนมี เพียงพอ

วันจา (Kithinji Wanja, 1994 : 1501) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทางสังคมของครูวิทยาศาสตร์ ต่อการทำงานและการใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์ กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาเคนย่า โดยใช้การ สังเกต การสัมภาษณ์ อภิปราย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการทำงาน และการใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์ของครู ได้แก่ โปรแกรมของโรงเรียน การจัดการภายในโรงเรียน ธรรมเนียมปฏิบัติของครูและสถานภาพของอาชีพ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า การใช้หลักสูตร ให้สำเร็จนั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร โรงเรียนต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอน เพราะถ้าโรงเรียนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวัสดุอุปกรณ์ จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กมีคุณภาพยิ่งขึ้น